

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Problematika zálohovaného výživného

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Věra Vlčková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Barták, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Problematika zálohovaného výživného“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3. 5. 2021

.....

Vlčková Věra

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Bartákovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi velmi pomohly ke zpracování bakalářské práce. Děkuji také rodině za podporu a trpělivost po celou dobu studia.

Problematika zálohovaného výživného

Abstrakt

Problematika zálohovaného výživného byla více než patnáct let velmi diskutovanou otázkou v České republice. Hlavním cílem mé práce je zjištění, jaký dopad bude mít nová nepojistná sociální dávka náhradní výživné na příjemce a zhodnocení současných nástrojů vymáhání výživného. V teoretické části práce se zabývám vymezením klíčových pojmů, které slouží k orientaci a uchopení této sociální dávky. V rámci výzkumu se věnuji otázkám potřebnosti čerpání dávek ze systému státní sociální podpory, efektivitě avizované nabízené pomoci státu, nákladovosti agendy pro výplatu s posouzením účelnosti již existujících nástrojů vymahatelnosti. Vzhledem k charakteru práce jsem zvolila kvalitativní výzkum. V práci byla použita komparativní metoda vycházející z analýzy sběru dat, kde pro získání výstupů byla použita metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný vzorek byl zvolen pomocí kombinace metody kontrastů a záměrného výběru v konečném počtu 8 komunikačních partnerů. Získaná data byla zpracována pomocí kódování do kategorií. Z výzkumné analýzy vyplývá, že komunikační partneři myšlenku přijatého zákona vítají a uplatní nárok na tuto dávku. Efektivita této dávky ale ustupuje do pozadí, protože časová působnost výplaty dávky je omezena na dobu trvání dvou let. Takto nastavená pomoc je krátkodobým řešením a není východiskem do budoucna. Vize této sociální dávky, která vstoupí v účinnost 1. července 2021, již teď vykazuje nedostatky. Především tím, že není určena jen pro nezaopatřené děti, které žijí v rodině s velmi nízkými příjmy. Jedná se o netestovanou dávku a zároveň příjem dítěte, který bude zahrnut do rozhodného příjmu rodiny pro posouzení ostatních nárokových dávek, které může snížit. Cílená dávka pro tyto rodiny by byla účinnější a efektivnější než takto avizovaná pomoc. Současné nástroje vymáhání výživného ukázaly, že jsou neefektivní. Ani stát nebude mít lepší postavení při vymáhání těchto pohledávek.

Klíčová slova

Rodina; matka samoživitelka; náhradní výživné; nástroje vymahatelnosti; chudoba; dávky

The Issue of Advanced Alimony

Abstract

The issue of advanced alimony has been a much-discussed issue in the Czech Republic for more 15 years. The main goal of my thesis is to find out what impact the new non-insurance social benefit replacement alimony will have on recipients and an evaluation of actual alimony enforcement tools. In the theoretical part I deal with the delimitation of key concepts that serve to orient and grasp this social benefit. Within the framework of my research I deal with issues of the need to draw benefits from the system of state social support, the effectiveness of the announced offered assistance of the state, the payout agenda assessing the effectiveness of already existing enforcement tools. Due to the nature I chose qualitative research. A comparative method based on the analysis of data collection was used in the work, where the method of questioning and the semi-structural interview technique were used to obtain outputs. The research sample was selected using a combination of contrast method and intentional selection in an ultimate number of 8 communication partners. The obtained data was processed by coding into categories. Research analysis shows that these communication partners welcome the idea of the adopted law and are going to claim this benefits. However, the effectiveness of this benefit fades into background as the duration of this benefit payment is limited to a period of two years. Aid set up in this way is a short-term solution and it is not a way out for the future. The vision of this social benefit, which will take effect on July 1st, 2021, already now shows shortcomings. Especially that it is not intended only for dependent children living in a very low-income families. This is an untested benefit and at the same time the child's income which will be included in the family's decisive income for the assessment of other claimed benefits which it may reduce. A targeted benefit for these families would be more effective and efficient than the aid announced this way. Current instruments of alimony enforcement have proven to be inefficient. Nor will the state be in a better position to recover these claims.

Key words

Family; single mother (single parent); replacement alimony; enforcement tools; poverty; benefits

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Teoretická část	10
2.1	Historický vývoj zálohovaného výživného v ČR.....	10
2.2	Současný stav	10
2.3	Náhradní výživné v zahraničí.....	11
2.3.1.1	Německo	12
2.3.1.2	Slovensko	12
2.3.1.3	Francie	12
2.4	Výkladový rámec k dané problematice.....	13
2.4.1	Rodina.....	13
2.4.2	Nezaopatřené dítě	14
2.4.3	Výživné.....	15
2.4.4	Matky samoživitelky.....	16
2.4.5	Nepříznivé sociální události.....	17
2.4.5.1	Bydlení	18
2.4.5.2	Zaměstnání	19
2.5	Možnosti podpory a pomoci pro matky samoživitelky.....	20
2.5.1	Státní sociální podpora.....	20
2.5.2	Testované dávky	21
2.5.2.1	Přídavek na dítě	21
2.5.2.2	Příspěvek na bydlení.....	22
2.5.2.3	Porodné.....	22
2.5.3	Netestované dávky.....	22
2.5.3.1	Dávky pro osoby se zdravotním postižením	22
2.5.3.2	Příspěvek na péči.....	23
2.5.3.3	Rodičovský příspěvek	23
2.5.4	Pomoc v hmotné nouzi	24
2.6	Náhradní výživné	24
2.7	Nástroje vymáhání výživného.....	25
2.7.1	Trestný čin	26
2.7.2	Výkon rozhodnutí	26

2.7.3	Exekuce.....	27
2.7.4	Pozastavení řidičského oprávnění.....	27
3	Cíl práce a výzkumné otázky.....	29
3.1	Cíl výzkumu	29
3.2	Výzkumné otázky.....	29
4	Metodika práce	30
4.1	Použité výzkumné metody	30
4.2	Výzkumný vzorek	30
4.3	Analýza dat.....	31
4.4	Etika výzkumu	31
5	Průběh výzkumu	33
6	Výsledky	38
6.1	Dopady vymáhání výživného na sociální život	38
6.2	Životní úroveň.....	39
6.3	Nabízená pomoc.....	41
6.4	Náhradní výživné	43
7	Diskuze	45
8	Závěr	51
9	Seznam použitých zdrojů.....	53
10	Přílohy.....	59
11	Seznam zkratk	61

1 Úvod

„Pouto, jež spojuje tvou skutečnou rodinu, není v krvi, ale ve vzájemné úctě a radosti vašich životů. Málokdy vyrostou členové jedné rodiny pod jednou střechou.“

Richard Bach

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Problematika zálohovaného výživného“. Motivem k této práci byla má pracovní zkušenost na Úřadu práce České republiky, oddělení nepojistné sociální dávky, kde jsem měla na starosti agendu státní sociální podpory. V té době byl v návrhu zákon o zálohovaném výživném. S problémem vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti při žádostech o státní sociální podporu jsem se setkávala velice často. Tento příjem se zahrnuje při posuzování nároku testovaných dávek a vyžaduje se. V mnoho případech tato zákonná povinnost nebyla plněna. Pro rodiče je to jeden ze zdrojů peněz k zabezpečení kvalitního života dítěte.

Práce je rozdělena do dvou částí a to na teoretickou a praktickou. V teoretické části práce provedu náhled do dané problematiky, popíši historický průběh po současnou podobu přijatého zákona o náhradním výživném. Dále poukážu na aktuální řešení této otázky v některých zemích Evropské unie. Ve své práci velmi často používám termín výživné, myslím tím pouze výživné pro nezaopatřené dítě. Uvedené základní pojmy v další kapitole souvisí s pochopením problematiky, které v současné době řeší rodiny s nezaopatřeným dítětem závislým pouze na jednom rodiči. Nahlédneme do systému sociální podpory, ve které dotyční hledají řešení svých existenčních potíží. Vymezení důležitosti podpory rodiny souvisí s interpretováním významu při procesu řízení ve věci náhradního výživného a s tím i navazující možnosti využitelnosti podpory ze strany státu. Rodinám nejen v nelehké sociální situaci jsou nastaveny transfery, které nabízí východisko k zajištění potřeb rodiny.

Samostatná kapitola je věnována zálohovanému výživnému, o kterém nynější zákon hovoří jako o náhradním výživném. Kdo je oprávněn požádat o tuto dávku, jaké podmínky je povinen splnit, jaké jsou způsoby a možnosti využitelnosti v zákonné podobě k dosažení nárokované částky a podobně.

Cílem mé bakalářské práce není právní rozbor daného tématu náhradního výživného, ale sledování sociálního rozměru a vlivu na rodinnou politiku. Dále se zabývám

zjištěním nezbytnosti zákona o náhradním výživném pro cílovou skupinu, která se nachází na konci svých finančních možností při zabezpečení své rodiny. Soustředí se pouze na matky samoživitelky, protože zaujmají většinový podíl a představují můj výzkumný vzorek. Posoudím změny, které tento nový zákon přinese do jejich životní situace. Zjišťuji u potenciálních žadatelů pozitivní či negativní přínos zákona a efektivitu stávajících nástrojů vymáhání při neuhrazení výživného s dopady, kdy stát vstupuje do procesu řízení a přebírá je na sebe.

Výsledky práce mohou sloužit jako studijní materiál pro studenty ostatních středních škol, vyšších odborných škol a vysokých škol a materiál pro připomínkové řízení Úřadu práce České republiky.

2 Teoretická část

2.1 *Historický vývoj zálohovaného výživného v ČR*

Ochrana rodiny proti nezaplacenému výživnému nezaopatřenému dítěti v československé společnosti vycházela z opatření zakotvené v zákoně č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem. Tato dávka dle splněných podmínek v zákoně se vyplácela pod pojmem „záloha“. Oproti dnešnímu legislativnímu ukotvení se nároky pro uplatnění dávky v minulé podobě nikterak neodlišovaly. Mezi tyto nároky patřily československé státní občanství, vedené exekuční řízení a neproveditelnost vymáhání výživného po rodiči, ale i po prarodičích. Věk uplatnění nároku se vztahoval na děti mladší 18 let, a při uplatnění výjimky se věk prodlužoval do 24 let. Tento zákon řešil pomoc dočasně na necelých 5 let (Zákon č. 57/1948 Sb.). Myšlenka podpory a ochrany, která v zákonné úpravě měla zůstat zachována ze zrušeného zákona č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem, měla být přenesena do soukromého nebo rodinného práva, to se však nestalo a legislativní podoby se nedočkalo (MPSV, © 2014).

Až v roce 1991 příspěvek na výživu dítěte řešil potřebnost při neplnění vyživovací povinnosti ze strany rodiče vůči dítěti a to zákonem č. 482/1991 Sb., o České národní rady o sociální potřebnosti. Účinný byl dlouhých 16 let. Rodiči náležela sociální dávka v podobě rozdílu mezi skutečně uhrazeným výživným a životním minimem dítěte (Zákon č. 482/1991 Sb.). Tato podpora měla své příznivce, ale i odpůrce. Sociální demokraté v roce 2001, 2005, 2007 a v roce 2009 předkládali návrhy na zálohované výživné bez úspěchu. V roce 2005 prezident Václav Klaus vetoval návrh, který jako jediný z legislativního hlediska se posunul k přijetí nejbližší. Nelibost politiků podpořit tyto návrhy, pramenila z argumentu finanční zátěže pro státní rozpočet či názoru, že řešení pro tuto skupinu společnosti se nenalézá v další sociální dávce (MPSV, © 2014). Spíše, než řešení sociální potřebnosti pro dítě, byla problematika zastíněna výchovnou a legislativní debatou o neschopnosti vymáhání a plnění rodičovské povinnosti bez předložení jiného efektivnějšího řešení.

2.2 *Současný stav*

Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platné znění, v podobě, který vstoupí v účinnost od 1. července 2021, prošel tedy zdlouhavým

procesem, než byl přijat. Přijetí podpořila v Programovém prohlášení z června 2018 vláda, kde se vyjádřila k prosazení legislativního zakotvení podpory rodin, v kterých v důsledku neuhrazení výživného na dítě dochází k výpadku příjmu (Vláda ČR, © 2018).

V posledním roce dochází k narůstajícím ekonomickým negativním změnám v domácnostech, zejména kvůli šíření nemoci COVID-19. Otázka zálohovaného výživného se tak stává aktuálnější, než kdy dříve. Lze usuzovat, že prosazení návrhu ministryně Jany Maláčové, byla i reakcí na tuto pandemii (MPSV, © 2020). Přijetím zákona o náhradním výživném se dostalo významné podpory pro tuto znevýhodněnou cílovou skupinu ve společnosti.

2.3 Náhradní výživné v zahraničí

Evropské státy tak jako i Česká republika usilují prostřednictvím sociální politiky o zvyšování životní úrovně svých občanů a sociální potřebnosti pro jedince. Působnost se odráží v systému sociálního zabezpečení každého státu. Náhradní výživné je vnímáno jako, poskytnutí sociální bezpečnosti a sociální ochrany. Některé evropské země, řešily tuto otázku, podstatně dříve než Česká republika. Většina států má přijaté opatření v zákonné podobě pro srovnání podobnosti jsem uvedla země Německo, Slovensko a Francii (tab. 1).

Tabulka 1 Podmínky plnění nároku na výplatu dávky

Náhradní výživné	Německo	Slovensko	Francie
doba plnění nároku	max. 6 let	po dobu nezaopatřenosti	po dobu nezaopatřenosti
podmínky pro nárok	trvalý pobyt max. do 12let	trvalý pobyt nemá nárok na sirotčí důchod plnění povinné školní docházky	každé osiřelé dítě nezaopatřené dítě
žadatel/oprávněná osoba/nezaopatřené dítě	osoba sdílející domácnost	nezaopatřené dítě	osiřelé dítě nezaopatřené dítě

Zdroj dat: Unterhaltsvorschussgesetz, © 2021, Zákon č. 201/2008 Sb., Justice. FR., © 2021, vlastní zpracování, 2021

2.3.1.1 Německo

Vyživovací povinnost v Německu je upravena občanským zákoníkem „Bürgerliches Gesetzbuch“. Prostřednictvím orgánu péče o mládež Jugendamt se uplatňuje nárok na vyplacení zálohy podle stanovených podmínek, které upravuje zákon do českého jazyka přeložen jako zákon o zabezpečení výživného pro děti svobodných matek a otců pomocí zálohového výživného. Doba, po kterou je zálohové výživné poskytováno je maximálně 6 let. Plnění vychází z předpokladu, že dítě má trvalý pobyt na území státu a nepřekročilo věk 12 let. Oprávněná osoba musí žít společně se svým rodičem, který je buď svobodný, rozvedený nebo ovdovělý. Na náhradní výživné má nárok také dítě, kterému zemřel rodič. V České republice je tento výpadek příjmu řešený sirotčím důchodem. Částky, které se vyplácí, jsou stanoveny v minimální zákonné výši uvedené v zákoně (Bundesamt für Justiz, © 2021).

2.3.1.2 Slovensko

Na Slovensku se úprava poskytování náhradního výživného řeší zákonem o náhradním výživnom č. 201/2008 Sb., o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. (Zákon č. 201/2008 Sb.). Oprávněnou osobou, která žádá o náhradní výživné je nezaopatřené dítě. Pověřený orgán pro výplatu náhrady je Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Náhrada vzniká u osob, které mají trvalý pobyt na území republiky, nemají nárok na sirotčí důchod, řádně plní povinnou školní docházku, nově od 1. 1. 2020 zákonem č. 420/2019 Sb., tuto kontrolu provádí úřad sám přes informační systém veřejné správy (ÚPSVR, © 2020). Uplatnit lze soudní rozhodnutí a uznanou dohodu o výživném. V případě neuhrazeného výživného je částka pro plnění maximálně do 3,7 násobku životního minima rodiny (Zákon č. 201/2008 Sb.). Tato podoba přiznání a vyplacení sociální dávky je nejbližší ze všech evropských zemí k opatření, které bylo přijato u nás na podporu nezaopatřeného dítěte.

2.3.1.3 Francie

Definice zálohovaného výživného ve francouzské legislativě není přesně zakotvena. Jedná se zde o příspěvek na podporu rodiny, který se odkazuje na zákoník sociálního

zabezpečení. Žádost se vztahuje na každé osiřelé dítě nebo nezaopatřené dítě. Oprávněná osoba, která má nárok, dle soudního rozhodnutí o neplnění vyživovací povinnosti může uplatnit plnění. Vyplacené částky příspěvku se řídí doplacením rozdílu mezi zaplaceným a vykonatelným výživným nebo zákon určuje plnění minimálního výživného. Rodinné dávky vyplácí Pokladna rodinných dávek (Justice FR., © 2021).

2.4 Výkladový rámec k dané problematice

V této kapitole se budu zabývat klíčovými pojmy, které se týkají daného tématu a směřují k osvětlení vlivů, jež mají významný podíl na prostředí a životní podmínky nezaopatřeného dítěte v rodině, zejména definicí rodiny a proměny v současném společenském soužití, kde zabezpečení rodičovství je tvořeno rolí matky samoživitelky.

2.4.1 Rodina

Rodina pro každého z nás je jedinečná. Nemění se na tom nic, že dnešní složení členů rodiny se rozchází s tradičním modelem uspořádání. A to jestli se jedná o úplnou nebo neúplnou rodinu. Důležitost spočívá v zachování pocitu bezpečí a domova.

Role rodiny pro dítě z ní činí nepostradatelnou a nenahraditelnou instituci. Je to první místo, kde jedinec přichází do kontaktu se společností a učí se vzorce chování rozlišovat a pochopit nabízené hodnoty. Setkává se zde s úspěchy i neúspěchy, ale také s pochvalou a pocitem důvěry (Matoušek a kol., 2003).

Základ pro spokojený a zdravý vývoj dítěte je naplnění jeho potřeb v rodině. Všechny rodiny bohužel nedokážou, ať kvůli vnitřním či vnějším faktorům, je naplnit.

Dunovský et al. (1999) shrnuje podstatu a úlohu v rodině do čtyř základních funkcí, které vymezují význam pro dítě do jeho budoucího života:

- Biologicko-reprodukční funkce je nejdůležitější pro zachování genetického přenosu jedince. Hodnota, která v ní ale spočívá, je v přirozenosti a spokojenosti naplnění soužití partnerů, v opačném případě má frustrující efekt.
- Emocionální funkce v rodině má nezastupitelnou roli ve vytváření zázemí, soudržnosti a harmonii s členy rodiny. Jedná se o trvalý pocit, který pro dítě představuje životní uspokojení a pocit bezpečí. Při zklamání je adaptace do života pro dítě negativní, projevující se nedůvěrou v okolí.

- Péče o dítě, formování bytí k jeho já, lze shrnout do socializačně-výchovné funkce rodiny, která připravuje dítě na život ve společnosti. Rodina předává dítěti vzorce chování, hodnot, postoje či projevu. Dochází-li k narušení této funkce je nevyhnutelný vnější zásah do rodiny a následkem pro dítě je, že nemůže dále setrvat v soužití s rodinou.
- Ekonomicko-zabezpečovací funkce rodiny působí na všechny její členy. Základní uspokojování životních potřeb navazuje na sociální, kulturní či životní styl členů rodiny. Schopnost ekonomického zajištění rodiny poukazuje na kvalitu života rodiny.

Krebs (2007) rodinu vymezuje jako společné soužití v obydlí, které je tvořeno buď rodiči, rodičem, dětmi nebo partnery podílející se na zabezpečení nákladů spojených s uspokojením potřeb.

Rodiny tvořené v zastoupení matek samoživitelek mají velké nesnáze tyto potřeby bez vnější pomoci zvládat. Je zde potřeba subsidiarity společnosti a legislativní pomoci. Tím se zabývá i Matoušek (2003) v definici rodiny, ve které stát má velký vliv prostřednictvím legislativy a opatřeními působit na společnost, jaké bude mít postoje, přístupy či představy o fungování rodiny.

Současné rodiny procházejí změnami, které jsou dány novým způsobem a stylem života v rodinném soužití. Zkoumáním těchto poměrů v českých rodinách se podrobně zabývá Zpráva o rodině 2020, ve které Kuchařová (2020) přikládá příčiny změn životní úrovně rodin dnešní generaci, která je zaměřena na individuální potřeby každého jednotlivce. Vycházejí ze svobodné volby jedince, která je zapříčiněna mnoha příležitostmi, které nabízí dnešní moderní společnost, např. možnost cestovat, vzdělávat se, rozvíjet se, být nezávislý a nebýt vázaný na tradice. Složení rodiny vychází z partnerských vztahů. Dnešní společnost přijímá různé podoby soužití, jako je tradiční manželství, soužití bez manželského svazku či soužití jedinců každý s vlastní domácností, aj. Naproti tomu výchova nezaopatřeného dítěte jedním rodičem, je vnímána ve společnosti jako nežádoucí jev.

2.4.2 Nezaopatřené dítě

Nezaopatřené dítě pro matky samoživitelky je podstatný faktor, který určuje nároky na dávky z nepojistných sociálních dávek a starost s péčí, kterou jsou povinni mu zajistit.

Veškeré nárokové dávky vychází z definice nezaopatřenosti podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů:

„§ 11

(1) za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže:

a) se soustavně připravuje na budoucí povolání

b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo

c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

(2) Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

(3) Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně.“

2.4.3 Výživné

Při změně soužití rodičů v důsledku rozluky nastává nová životní situace v rodině. Dosavadní způsob života se mění. Vypořádání se s tou změnou vyplývá z partnerského vztahu mezi nimi, jak budou schopnosti se domluvit na následném fungování, aby byla zachována opora a ochrana pro nezaopatřené dítě. Při určení výživného lze vycházet z ústní či písemné dohody rodičů. Nedojde-li ke shodě, rozhodne o úpravě vyživovací povinnosti soud (Právní prostor, © 2019). Vyživovací povinnost vzniká vůči dítěti narozením. Pomoc a podpora nezaopatřenému dítěti náleží v případě uvedeném v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů v § 911: „*Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen sám se žít*“ a dále i v případě, že jak je uvedeno v § 912: „*Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě.*“

Nezaopatřené dítě rozchodem, rozlukou, ukončení partnerského soužití rodičů neztrácí jednoho z rodičů. Role rodiče tím nezaniká, jak uvádí Strouhalová (2016), práva a povinnosti, které z této role plynou, jsou zachována.

V českém právním řádu rodičovské právo definuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kde uvádí v § 865: „*Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven.*“ V zákoně je vymezen termínem rodič, což je vykládáno ve smyslu matka a otec. Právní výklad ale nerozlišuje, zda se jedná o vztah právně upravený sňatkem. Státní ochrana uznaná pro nezaopatřené dítě přichází v případě, kdy jeho zájmy by mohly být ohroženy a v tu chvíli mu náleží ochrana v podobě zastupování soudně určeným opatrovníkem dle čl. 9 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb. (Sbírka mezinárodních smluv č. 54/2001). V Listině základních práv a svobod ve čl. 32 odst. 4 je uvedeno: „*děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči*“ (LZPS, 1993).

Při určování výživného soud nezkoumá jen majetkové poměry, ale zahrnuje do náhrady i sociální dopady na nezaopatřené dítě (Nová, 1995). Občanský zákoník č. 89/2012Sb., ve znění pozdějších předpisů, peněžní vyjádření neuvádí. Jedná se o částku, která vyjadřuje zachování životního standartu nezaopatřeného dítě, který před nastalou změnou v rodině mělo.

Při řešení částky na zaopatření dítěte mnoho rodičů nevnímá, toto komplexní vyjádření ba naopak se jedná jen o stanovení co nejnižší částky, kterou budou platit v závislosti na jejich příjmech, aby to nezatížilo jejich rozpočet. Jen málo z nich se dokáže domluvit mezi sebou, což ukazuje vědomí o velké množství probíhajících soudních řízení o určení výživného (Nová, 1995).

2.4.4 Matky samoživitelky

V průběhu vývoje civilizace se matky samoživitelky potýkají s nesnázemi a těžkostmi, které péči o nezaopatřené dítě přináší, společnost jim to nikterak neulehčuje.

Sólo rodič, osamělý rodič, matka samoživitelka. Setkáváme se dnes s těmito termíny označující jednoho rodiče, většinou matku, která žije sama s nezaopatřeným dítětem. Dříve jsme mohli slyšet spíše termín svobodná matka (Sobotková, 2007). V minulosti stigma, které toto označení sebou nesla, byl projev opovrhování a rozdílné

nahlížení. Příčiny osamocení, kdy vdovu vnímala společnost jinak, než matku bez otce dítěte. Z historického pohledu na to měla vliv kultura, náboženství a sociální citění společnosti (Šťastná, © 2009).

Příčiny vzniku sólo rodiče. Na základě životních událostí, které nastaly v životě jedince. Rozpadem partnerství či manželství a následná rozluka, úmrtí manžela (vdova). Rozlišit lze dle sociálního statusu. Jedná se o matky, ekonomicky nezávislé ženy, zajištěné bez potřeby soužití s partnerem (úmyslné plánované rodičovství) a oproti tomu o dívky v mladém věku s nízkým vzděláním s neplánovaným těhotenstvím (Sobotková, 2007).

Při administraci a vyplácení státní sociální podpory se používá definice osamělého rodiče dle § 22 odst. 5 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, tak: „*Za osamělého rodiče se pro účely tohoto zákona považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem*“. Český statistický úřad při zpracování statistických údajů v roce 2011 použil při výkladu pojem neúplná rodina, kde závislost o nezaopatřené dítě je na straně matky, až v 81 % (ČSÚ, © 2013).

2.4.5 Nepříznivé sociální události

Negativní dopad na matky samoživitelky podle Šťastné (© 2009) se v současnosti váže na její socioekonomický status, který je spojován s fenoménem chudoby a vyloučením ze společnosti. K tomu se přidává povědomí o osobě zneužívající sociální dávky, což vyvolává negativní postoj vůči nim v soužití ve společnosti.

Matky samoživitelky mají problémy s finančním zabezpečením svých životních potřeb. Jak uvádí Kodymová et al., (2009), sociálně-ekonomický status matek samoživitelek skrývá rizika při uplatnění na trhu práce, vhodného a dostupného bydlení a společenské účasti v životě. Neočekávaný výdaj není schopna tato skupina rodin pokrýt z částky minimální mzdy, na tož si vytvářet jakoukoliv finanční rezervu. Pravděpodobnost mít navíc příjmy na zajištění společensky uznaného životního stylu například v podobě dovolené, je pro tuto skupinu nereálná (ČSÚ, © 2019). Je otázkou, jaký dopad to má na děti vyrůstající v těchto rodinách, kdy návyky a hodnoty si nesou do svého budoucího života. Budou schopny pozitivně či negativně předjímat v budoucnosti? Neodrazí se tyto frustrující zkušenosti a představy o rodině do svého partnerského soužití? Myslím si, že bez účelné ochrany společnosti nebo státu se tyto děti neobejdou.

Snaha o důstojné životní podmínky ve společnosti je oblast, ve které je potřebnost sociální politiky nezastupitelná. Křehkost ve významu chudoby spočívá v civilizačním vědomí spotřební společnosti. Jak uvádí Tomeš (2001, s. 152): „*Chudoba v moderní společnosti není otázkou smrti hladem, ale otázkou deprivací, nerovností a nedostupnosti*“ a dodává: „*Chudoba spolu s nemocí a ztrátou živitele jsou nejstaršími sociálními událostmi.*“

Tomeš (2001) rozlišuje mezi absolutní a relativní chudobou. Absolutní chudoba je stav, ve kterém je člověk ohrožen ve své životní existenci v důsledku strádání z neuspokojených základních životních potřeb. Relativní chudoba je stav, ve kterém životní úroveň jedince je nižší než je dána ve společnosti, ve které se nachází. Dále dělí chudobu na subjektivní a objektivní. Subjektivní chudoba je stav, ve kterém jedinec vnímá, že strádá oproti ostatním jedincům ve společnosti. Objektivní chudoba je stav, ve kterém se daná společnost shoduje na životní úrovni pro ni přípustnou, daný jedinec je schopen uspokojit své základní potřeby (Tomeš, 2001).

V České republice je chudoba zákonem vymezena životním a existenčním minimem jedince. Podle Mareše (1999) rodiny žijící v latentní chudobě by bez pomoci poskytnuté ve formě dávek státní sociální podpory neměly šanci přežít bez toho, aby opět nepropadly do chudoby a transfery je tak drží nad hranicí tohoto propadu. Matky samoživitelky jsou závislé na těchto transferech a tím spadají do této kategorie.

2.4.5.1 Bydlení

Problematika dostupného a kvalitního bydlení není pro osoby s nízkými příjmy, v našem případě pro matky samoživitelky, v České republice legislativně ošetřena.

Otázka řešení problematiky sociálního bydlení se opakovaně probírá na vládní úrovni. Nedochozí však ke shodě jak v podílu zapojení jednotlivce, tak v nároku pro jednotlivé účastníky řízení při řešení akutní bytové nouze. Dále řeší otázku, jak zamezit segregaci a vyloučeným lokalitám, které sociální bydlení může přinést.

Finanční situace matek samoživitelek ovlivňuje výběr vhodného bydlení. Negativa s tím spojená s nedostatkem peněžních prostředků mají svá úskalí v nevhodném sociální zázemí. Omezení finančních prostředků matek samoživitelek nedovoluje poskytnout pronajímateli kauci, která je běžná norma na realitním trhu. Nabídka bydlení tomu pak

odpovídá (Prokop, 2020). Lidé s nízkými příjmy nalézají řešení bydlení v podobě nevyhovujících nájmu, ubytovných či azylových domů. Jak se říká, něco za něco. O lidech, kteří poskytují tyto pronájmy, hovoříme jako o obchodnících s chudobou. Hrozba pramenící z takového to nevyhovujícího bydlení sebou nese další negativní faktory, jako jsou rizika spojená se zdravím a vzděláním, které pak vyúsťují ve vyžadování další a další pomoci a péče.

2.4.5.2 Zaměstnání

Mareš (1999) definuje chudobu jako nežádoucí jev, který je spojen s trhem práce. Chudými nejsou jen nezaměstnaní hledající pracovní uplatnění, ale i ti co pracují. Bohužel nejsou schopni ze své nízké mzdy uspokojit potřeby rodiny. Práce jim nepřináší ekonomickou jistotu. Tomu říkáme tzv. nová chudoba.

Matky samoživitelky, jak uvádí Dudová (2016), mají na trhu práce zvláštní socioekonomické postavení. Požadavky, které jsou kladeny ze strany potenciálního zaměstnavatele na potenciálního zaměstnance, jsou časová či dojezdová flexibilita v kombinaci se skloubením pracovní doby a rodinného života. Matky samoživitelky musí také vyřešit dostupnost dětského zařízení či školy. Zajištění péče o dítě prostřednictvím soukromého hlídání je z finančního hlediska pro tuto cílovou skupinu nemožné. Varianta zkráceného pracovního úvazku představuje značný výpadek v příjmu. Proniknutí na pracovní trh, vyvarování se s nezaměstnaností a udržení si práce, většinou pro ně nalézá východisko v nižších dostupnějších pracovních pozicích, než odpovídá skutečné jejich kvalifikaci (Dudová, © 2016). Nemít práci a být v dlouhodobé pracovní nečinnosti znamená pro tyto rodiny ohrožení, které je dostane do cílové skupiny ohrožené sociální chudobou a postupnému vytlačování na okraj v systému. S dopady onemocnění COVID-19 pracovní trh pociťuje strukturální změny. Práce z domova v určitých oborech není nic nemožného. To může mít, jak pozitivní vliv v podobě více času na rodinu, tak i negativní vliv, a to v náročnosti při rozdělení si pracovních povinností, spolu s rostoucími náklady vycházejícími z celodenního pobytu doma (Kuchařová, © 2020).

2.5 Možnosti podpory a pomoci pro matky samoživitelky

Česká republika se řídí principem subsidiarity. To znamená, že nejprve si jedinec má pomoci vlastními silami, poté nastupuje širší rodina a teprve když veškeré snahy jedince a rodiny selžou, nastupuje stát se svými nástroji podpory.

Jednou z možností pomoci pro matky samoživitelky při řešení jejich nepříznivých osobních záležitostí je sociální poradenství, které je děleno na základní a odborné sociální poradenství. Se základním poradenstvím se setkáváme při všech poskytovaných druhů sociální služeb. Informace podané sociálním pracovníkem mají nezastupitelnou úlohu pro pochopení jednotlivých oblastí při řešení problematiky, ve kterém se klient nachází. Dalo by se říci, že je to úvod pro uchopení řešení jeho sociální situace. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, o odborném poradenství hovoří jako o pomoci klientovi. Vychází z konkrétní a individuální potřeby na základě zákonem vymezených kritérií, pro každou sociální službu či poradenství zvlášť.

Další možností pomoci je pomoc zprostředkovaná neziskovými organizacemi. Představuje významné zapojení veřejnosti do problematiky rodin samoživitelek, kdy přibližují a tím i přispívají k nelhostejnosti ze strany společnosti vůči této cílové skupině. Je jim přikládána nepostradatelnost, což se ukázalo v covidovém období, kdy velice rychle a pružně reagovaly na potřeby cílených uživatelů. Projev solidarity, podpory a pozitivního přístupu k nízkopříjmovým rodinám vidíme například při pořádání potravinových nebo finančních sbírek. Pomoc, kterou tyto rodiny přijmou, tlumí negativní dopady při nedostatečném příjmu v rodině. Neméně důležitou roli zastávají neziskové organizace v psychické podpoře rodin, které vnímají svou krizovou situaci za neřešitelnou, například v důsledku ztráty zaměstnání (Klub svobodných matek, © 2021).

Mezi další možnosti podpory pro matky samoživitelky řadíme dávky z nepojistných sociálních dávek. Nárokují se přes Úřadu práce ČR, respektive jeho krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu nebo kontaktní pracoviště. Dávky v tomto systému členíme na dávky státní sociální podpory, dávky v hmotné nouzi, příspěvek na péči, dávky pěstounské péče a dávky pro osoby se zdravotním postižením. Uvedené dávky rozlišujeme na testované nebo netestované. Jednotlivé dávky se řídí dle zákonných

podmínek (Zákon č. 117/1995 Sb., Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon č. 329/2011 Sb.). V následujících kapitolách budou jednotlivé dávky specifikovány.

2.5.1 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory má pomoci převážně rodinám s dětmi. V případě selhání rodiny má být nastavena podpora ze strany státu tak, aby tyto rodiny nebyly v důsledku nízkých příjmů reálně ohroženy chudobou. Je otázkou, do jaké míry se má podílet stát a kdy pomoc a podporu lze nalézt v rodině. Čím dál více se hovoří o důraz na podporu v mezigeneračním přenosu a to nejen v materiální pomoci, ale hlavně v soudržnosti, emoční a duševní podpoře.

Přesto financování státní sociální podpory pořád zůstává na straně státu prostřednictvím státního rozpočtu, kdy náklady stát nese sám (Krebs, 2009).

2.5.2 Testované dávky

U testovaných dávek se vyžaduje doložení příjmu jednotlivce, členů domácnosti a nezaopatřeného dítěte k posouzení nároku na výši a výplatu dávky z nepojistných sociálních dávek. Jedná se o následující dávky.

2.5.2.1 Přídavek na dítě

Patří mezi hlavní nepojistnou sociální dávku, která je směřována pro nezaopatřené dítě žijící v rodině, která má nízké příjmy, ze státní sociální podpory k zajištění potřeb pro život. Höhne uvádí (© 2020, s. 41), že: „*přídavek na dítě se stává dávkou zacílenou na nejchudší rodiny.*“ Ministerstvo práce a sociální věcí podalo návrh na zvýšení přídavku na dítě, který vyplývá z faktu, že od roku 2008 nebyla tato dávka navýšena. V dnešní pandemické situaci se ukazuje tento směr jako správný, protože výpadky příjmů rodiny bývají častější a to nejen z důvodu ztráty zaměstnání rodiče, ale i dlouhodobého ošetřovného kvůli distanční výuce žáků. Tento návrh byl prozatím schválen na vládní úrovni, s předpokladem legislativního ukotvení od 1. dubna 2021. Navýšení dávky bude o 26 % vyšší než doposud. Novela počítá i se zvýšením rozhodného příjmu rodiny pro výpočet dávky na 3,4 násobku životního minima rodiny oproti stávajícímu 2,7 (MPSV, © 2021; Zákon č. 117/1995 Sb.). Přídavek na dítě je opakující se peněžitou dávkou v základní výměře. Dávku lze nyní i navýšit v případě, že rodič má aktivní účast na sociální pojištění (Zákon č. 117/1995 Sb.). To je pozitivní motivací pro zaměstnané

rodiče v systému sociálního pojištění. Otázkou je, zda není pro rodiče, který se nechce se účastnit sociálního pojištění, znevýhodněním pro nezaopatřené dítě, které mu je určena.

2.5.2.2 Příspěvek na bydlení

Pro rodiny s dětmi bytová situace plní funkci nepostradatelnosti ve smyslu prostředí či zázemí, ve kterém dítě vyrůstá. Příspěvek na bydlení je určen nejen pro rodiny s nízkými příjmy v podobě pokrytí normativních nákladů. Bydlení představuje jednu z nejvyšších výdajových položek pro rodiny s dětmi. Podmínky pro splnění nároku vychází z předložení nájemné smlouvy a nákladů spojených s bydlením. Žádost mohou podat i vlastníci nemovitostí. Příspěvek, který je poskytnut k podpoře bydlení nesmí převýšit 30 % (v Praze 35 %) čistého příjmu domácnosti nebo náklady nesmí činit více než zákonem vymezené normativní náklady. Žádost o příspěvek na bydlení se podává 1x ročně. Každé předcházející čtvrtletí je povinnost doložit náklady na bydlení a doklady o příjmu domácnosti. Od správního úřadu je vyžadováno doložení dokladů o vyúčtování za poskytované nárokované služby (Zákon č. 117/1995 Sb.).

2.5.2.3 Porodné

Další dávkou pro rodiny s dětmi je porodné. Jedná se o jednorázovou závislou dávku na příjmu rodiny spojenou s výdaji při narození potomka. Rozhodný příjem v rodině nesmí přesáhnout 2,7 násobku životního minima rodiny. Vyplácí se na první a druhé živě narozené dítě ženě. Zákon myslí i na otce dítěte, který za stejných zákonem stanovených podmínek může čerpat dávku v situaci, kdy matka zemřela a dávka jí nebyla vyplacena (Zákon č. 117/1995 Sb.).

2.5.3 Netestované dávky

Netestované dávky nevyhází z doložení příjmu rodiny. Nárok plnění se řídí podle potřeby a plnění podmínek stanovených v jednotlivých zákonech. Jedná se o následující dávky.

2.5.3.1 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Dávky pro osoby se zdravotním postižením se řídí podle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů. Nárok na příspěvek na mobilitu má osoba starší 1 roku, které byl přiznán průkaz osoby

značené ZTP nebo ZTP/P. U průkazu osoby značeným TP nárok na příspěvek na mobilitu nevzniká.

Rodiče, kteří se starají o dítě s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením, kdy tento zdravotní stav vypovídá o dlouhodobém charakteru a je neměnný, mohou využít i žádost o příspěvek na zakoupení motorového vozidla či příspěvek na zvláštní pomůcku dle vymezených podmínek v zákoně (Zákon č. 329/2011 Sb.).

2.5.3.2 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči je zahrnut do zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Je to dávka opakující se. Důležitým aspektem je věková hranice žadatele a to minimálně jeden rok věku dítěte. Zákonodárci při výkladu významu potřeby vycházeli z uspokojení potřeb dítěte, kdy rozdíl ve starosti a péči o dítě do jednoho roku nemá vliv na to, zda je zdravé či nikoliv. Od rodiny mu je poskytována stejná péče. Výše příspěvku na péči ovlivňuje stupeň závislosti, který je rozdělen do čtyř stupňů na základě rozhodnutí lékaře lékařské posudkové služby o schopnosti zvládat životní potřeby. Výše této dávky je stanovena podle věku, pro osoby mladší 18 let a pro osoby starší 18 let. Jak jsem již zmiňovala, přídavek na dítě má společný ukazatel s příspěvkem na péči a to v podmínce nároku na zvýšenou výplatu o 2 000 Kč měsíčně více pro rodiče, kteří se účastní sociálního pojištění a jejich příjem nepřesáhne 2,0 násobek životního minima rodiny. Navýšení je směřováno k rodinám, které mají velmi nízké příjmy a vyšší náklady spojené s nemocným dítětem. Myslím si, že takto nastavená podpora je smysluplná a hlavně potřebná.

2.5.3.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je určen pro podporu rodiny. Podmínka pro čerpání vyžaduje celodenní péči o nejmladší dítě v rodině. Dobu, po kterou rodič má možnost zůstat s dítětem doma, závisí na jeho uvážení, maximálně však do 4 let věku dítěte. Na jedno dítě činí nárok maximálního příspěvku 300 000 Kč, u vícerčat 450 000 Kč. Rodič má volbu každé tři měsíce změnit si výši příspěvku na základě výpočtu z denního vyměřovacího základu nemocenského pojištění (Zákon č. 117/1995 Sb.).

2.5.4 Pomoc v hmotné nouzi

Pomoc v hmotné nouzi mohou využít rodiny, které se nacházejí v nepříznivé životní situaci a jejich příjem je nedostatečný k zajištění základní životních potřeb. Při nárokování dávek se vychází z existenčního a životního minima jedince, které je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o následující dávky pomoci v hmotné nouzi.

Doplatkem na bydlení se řeší úhrada nákladů spojených s bydlením v případě, kdy rodině nezůstává částka potřebná na živobytí.

Příspěvek na živobytí při splnění zákonných podmínek je určen k zajištění základních životních potřeb.

Mimořádná okamžitá pomoc je vyplacená dávka, o které se rozhoduje bezodkladně z důvodu nepříznivé a mimořádné sociální situace, ve které se rodič nachází a záleží na uvážení správní úřadu, v jaké výši je mu konkrétní pomoc uznána (Zákon č. 111/2006 Sb.). Reakce klientů na přiznání či nepřiznání mimořádné okamžité pomoci budí nevoli na výplatních správních úřadech, kdy objektivní vnímání, někdy vyvolává pocit, že jsou pracovnice ovlivněny subjektivním postojem vůči nim.

2.6 Náhradní výživné

Nově se zařazuje do nepojistných netestovaných sociálních dávek pro podporu matek samoživitelek dávka náhradní výživné. Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platném znění, bude účinný od 1. července 2021. Nárok na tuto nepojistnou sociální dávku budou mít všichni žadatelé, kteří splní podmínky, které jsem uvedla v následující kapitole (viz tab. 2).

Tabulka 2 Podmínky nároku na sociální dávku

Podmínky nároku	Náhradní výživné	
	Výše výplaty/měsíčně/Kč	Doba výplaty
trvalý pobyt na území ČR	až 3 000	24 měsíců
exekuční řízení / soudní výkon rozhodnutí	minimálně 100	x

Zdroj: Zákon č. 588/2020 Sb., vlastní zpracování 2021

Neuhrazené výživné, o které rodič v podobě nepojistné sociální dávky tzv. náhradní výživné musí požádat a splnit zákonné podmínky pro plnění nároku. A to jsou probíhající exekuční řízení nebo řízení o soudním výkonu rozhodnutí (Zákon č. 588/2020 Sb.) Někteří rodiče tento způsob v zákonné podobě nevyužívají kvůli špatným vztahům mezi sebou či nízkými příjmy neplatiče a s vědomím, že jim žádné výživné uhrazené nebude.

Podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, je oprávněnou osobou nezaopatřené dítě. Písemnou žádost za nezletilé dítě podává jeho zákonný zástupce u příslušného Úřadu práce České republiky prostřednictvím krajských poboček nebo pobočky pro hlavní město Prahu. Žádost může podat i zletilé dítě, které má svou domácnost, připravuje se na budoucí povolání a není mu nad 26 let. Další podmínka pro nárok vychází z trvalého pobytu oprávněného (Zákon č. 588/2020 Sb.)

Náhradní výživné maximálně v částce 3 000 Kč měsíčně nejdéle po dobu 24 měsíců náleží žadateli (oprávněnému dle exekučního titulu). Minimální měsíčně částka postoupená k výplatě nesmí být menší než 100 Kč, v opačném případě bude výplata provedena jednou za čtyři měsíce z principu hospodárnosti. Pro stanovení výše úhrady sociální dávky je rozhodné skutečné plnění v příslušném měsíci výživného a rozdíl mezi určeným výživným v exekučním titulu (Zákon č. 588/2020 Sb.).

Vzniklý příjem dítěte však ovlivní výši rozhodného příjmu rodiny při žádání testovaných dávek ze státní sociální podpory, jako jsou přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a podobně. Budoucnost ukáže, jak moc je tato dávka efektivní k finančnímu zlepšení rodinného rozpočtu.

Nárok na náhradní výživné zaniká na základě neplnění zákonem stanovených podmínek pro rozhodnutí o nepojistné sociální dávce a dále v případě, že oprávněná osoba nemá nárok na výživné z důvodu skončení nezaopatřenosti, uplynutím zákonem stanovené lhůty pro plnění či uhrazení exekučního titulu (Zákon č. 588/2020 Sb.).

2.7 *Nástroje vymáhání výživného*

Neschopnost se domluvit mezi rodiči přináší proces správního řízení, který má své úskalí a nevýhody v době trvání, než jsou uspokojeny nárokové pohledávky. Ve většině

případu právě čas je důležitý pro zajištění životních potřeb nezaopatřeného dítěte, které vzhledem k rozporům a svárům mezi rodiči, tím trpí.

Dluh, který vznikne neuhrazením výživného na nezaopatřené dítě, lze zákonně nárokovat jen na základě pravomocného rozsudku o výživném. Při úpravě vyživovací povinnosti dohodou, nelze vymáhat pohledávku aktuálními nástroji vymahatelnosti a to v trestním řízení, soudním výkonem rozhodnutí či exekucí, když není daný souhlas s uznáním pohledávky. Což ve většině případů v praxi není. Nevýhoda pak pramení z delšího průběhu a výpadku příjmu, než dojde k zákonné úpravě (Veřejný ochránce práv, © 2014).

2.7.1 Trestný čin

Dle české judikatury při nehrazení povinné vyživovací povinnosti nezaopatření dítě, lze kvalifikovat tento čin jako trestný - trestní řízení pro zanedbání povinné výživy. Po šetření Policií ČR v případě zákonem stanovených podmínek státní zástupce postoupí žalobu příslušnému soudu. Důsledky, které z tohoto jednání pro neplatiče vyplývají, uvádí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v § 196: *„Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.“* V roce 2019 byl celkový počet odsouzených za zanedbání povinné výživy k nezaopatřenému dítě v počtu 9 088 osob (Ministerstvo spravedlnosti, © 2020). Vymáhání výživného není relevantní a rodiny jsou ohroženy větším rizikem chudoby z důvodu, že rodič nedodrží svou vyživovací povinnost vůči svému potomku (MPSV, © 2020).

2.7.2 Výkon rozhodnutí

Navrhovatel při podání návrhu na soudní výkon rozhodnutí na základě exekučního titulu nemusí v případě neuhrazeného výživného na nezaopatřené dítě platit soudní poplatek, je z podstaty věci toho zproštěn. Oprávněný pro uspokojení své pohledávky si sám zvolí nejvhodnější způsob provedení exekuce. Soudní vykonavatel je pověřeným

soudcem tento výkon rozhodnutí vydat dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Pozitivní řešení tohoto nástroje lze spatřovat jen v případě, že druhý rodič zná dobře jeho majetkové poměry a vidí úspěšnost při vykonání tohoto rozhodnutí.

2.7.3 Exekuce

Způsob provedení exekuce ze strany soudního exekutora je na jeho rozhodnutí, jakým způsobem výkon rozhodnutí provede, aby byl nejefektivnější pro oprávněného. Řídí se podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů.

Výhoda tohoto nástroje vyplývá z pravomocí soudního exekutora, který má možnost součinnosti s ostatními orgány veřejné moci, kdy při lustraci majetkových i nemajetkových zjištění má výhodnější postavení oproti oprávněnému.

2.7.4 Pozastavení řídičského oprávnění

Za zvláštní způsob provedení exekuce lze považovat exekuci na pozastavení řídičského oprávnění, které se řídí zákonem č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém je v § 71a uvedeno: „*exekuční příkaz k pozastavení řídičského oprávnění povinného může exekutor vydat pouze tehdy, jestliže je v exekuci vymáhán nedoplatek výživného na nezletilé dítě*“. Tento nástroj vymáhání má spíše výchovný charakter. Současný vládní diskurs se zabývá myšlenkou odebrání například také pilotního průkazu, průkazu vůdce plavidla či zbrojního průkazu. Tyto návrhy podle povahy věci jsou účinné jen pro omezené množství žadatelů (Česká televize, © 2019). Myslím si, že tento vládní diskurs je irelevantní vzhledem k majetkovým poměrům cílové skupiny, která se pohybuje na hranici chudoby a poměr vlastníků těchto průkazů je minimální.

V České republice se v současné době můžeme setkat s tím, že soudy začínají aplikovat princip smírného průběhu procesu, tzv. Cochemská praxe. Jedná se o model interdisciplinární spolupráce různých profesí v sociální oblasti s rodiči s jediným cílem zaměřeným na potřeby dítěte. Společnost na změny v přístupu k řešení problematiky neúspěšného soužití a dopadů s tím spojených reaguje v nalezení shody rodičů

a zamezit tím negativního vlivu na nezaopatřené dítě. Pozitivní nástroj legislativy, který vede k ochraně dítěte (Rogalewiczova et al., 2015).

3 Cíl práce a výzkumné otázky

3.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem ovlivní sociální dávka náhradní výživné životní úroveň domácnosti matky samoživitelky, jejíž příjem je jediným příjmem rodiny. A jaký bude sociální dopad vymáhání dlužného výživného prostřednictvím státu oproti již existujícím nástrojům vymáhání.

3.2 Výzkumné otázky

Pro zjištění cíle práce jsem si zvolila hlavní výzkumnou otázku a tři dílčí otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaký bude dopad vymahatelnosti dlužného výživného prostřednictvím státu oproti již existujícím nástrojům?

Dílčí otázky:

1. Jaká jsou pozitiva a negativa návrhu zákona na zálohované výživné na nezaopatřené dítě?
2. Jaká bude náročnost doložení rozhodných skutečností pro splnění zákonných podmínek pro žadatele o dávku náhradního výživného?
3. Jaká bude efektivita nákladovosti spojená s výplatou a vymáháním dávky náhradního výživného v rámci Úřadu práce České republiky s predikcí vyplacené sociální dávky náhradního výživného poskytované nezaopatřenému dítěti?

4 Metodika práce

Práce je uchopena v interpretativním paradigmatu, z toho důvodu jsem zvolila kvalitativní výzkum, pro který není dán přesný a vymezený návod pro postup zpracování daného tématu. Klasické pojetí kvalitativního výzkumu začíná zvolením výzkumného cíle a k němu určení výzkumné otázky. Otevřenost, přirozenost, nezávislost v průběhu výzkumu dává výzkumníku možnost průběžně měnit strukturu práce nebo doplňovat informace pro osvětlení daného cíle. Závěry z kvalitativního výzkumu nelze generalizovat na celou populaci, ale jde o porozumění situace daného výzkumného vzorku (Hendl, 2016).

4.1 Použité výzkumné metody

Ve své práci používám kombinace metod dotazování a sběru dat. Technika polostrukturovaného rozhovoru byla zvolena v návaznosti na prohloubení vhledu do výzkumné otázky. Hendl (2016) vyzdvihuje pozitiva této techniky, která spočívají v interakci s komunikačním partnerem. Tazatel na základě připravených námětů pokládá otázky. Pořadí a formulace otázek není přesně vymezena či zakotvena. Volba změny a doplnění během hovoru vychází z průběhu děje, kdy tazatel má možnost se přizpůsobit dané situaci.

Informace sdělované v přirozeném prostředí utváří komplexní subjektivní obraz o komunikačním partnerovi. Výzkumník si získané informace dává do souvislostí s dostupnými odbornými znalostmi a využívá k tomu své praktické dovednosti (Strauss & Corbinová, 1999).

Nedostatky této metody shledává Hendl (2016) v časové náročnosti a složitosti zpracování výstupu. Tazatel je v klíčové roli, kdy může negativně svým vnímáním, předchozí zkušeností, vztahem s dotazovaným či osobními vlastnostmi ovlivnit konečný výsledek výzkumu. Výzkum je ukončen v okamžiku, kdy dochází k opakování informací od komunikačních partnerů a tím nasycení, tj. saturaci, výzkumného vzorku (Disman, 2000).

4.2 Výzkumný vzorek

Komunikační partneři byli vybráni pomocí kombinace metody kontrastů a záměrného výběru k naplnění výzkumné otázky. V počáteční fázi je důležité si stanovit zkoumaný

cíl, který nasměruje tazatele k vhodnému komunikačnímu partnerovi. U komunikačních partnerů hledáme společné charakteristiky a podobnosti, které jsou nepostradatelné pro očekávaný výstup (Miovský, 2006).

4.3 *Analýza dat*

Při kvalitativní analýze a výkladu se vychází z nenumerického uspořádání pro odhalení daného tématu. Pro analýzu dat jsem vycházela z metody otevřené kódování, která je založena na vytváření opakující se jevů podle tematického klíče, tj. vyhledávání ve výrocích komunikačních partnerů takové znaky, které se týkají úzce vyhraničeného tématu. Jejím cílem je rozklíčování tematického celku na jednotlivé pojmové kódy a významové kategorie. Vyhledáváním a porovnáváním charakteristik, podobností z rozhovorů se vytváří myšlenkové mapy pro zodpovězení výzkumných otázek (Hendl, 2016).

Analýza dokumentu, v mém případě obsahová analýza odborných článků se zřetelem i na jazykovou stránku, je založena na objektivním a systematickém popisu komunikačního sdělení. Její obraz umožňuje činit závěry i o záměrech autora a hlavně o pravděpodobných důsledcích sdělení na čtenáře (Buriánek, 2008), proto jsem si tuto techniku zvolila též k výzkumu. Analýza dokumentu je technikou nereaktivní povahy, tj. sběr informací nevyvolává žádnou reakci (Disman, 2000).

4.4 *Etika výzkumu*

Výzkumník by měl ochraňovat práva osob, která zkoumá. Vychází z legislativního ukotvení vycházejícího z Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským, o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, které mu dává návod, aby se vyvaroval chyb a nepoškodil zájmy komunikačních partnerů.

Hendl (2005) hovoří o tom, že je důležité chránit soukromí zkoumaných osob, zachovat důvěrnost poskytnutých údajů, seznámit informanty o průběhu, cílech a okolnostech výzkumu, mít od nich podepsaný informovaný souhlas. Dále je nutné poskytnout

komunikačním partnerům emoční bezpečí a být k nim citlivý. Respektovat názorovou pluralitu, lidskou důstojnost, být transparentní a nepoškozovat komunikační partnery, to jsou základní etické zásady, které by měl každý výzkumník ctít.

5 Průběh výzkumu

Výzkum probíhal v měsících listopad 2020 až leden 2021. Výzkumný vzorek jsem se rozhodla z důvodu nebezpečí sběru velkého objemu získaných dat a tím zhoršené interpretaci omezit pouze na kontakty splňující následující kritéria, která jsou pro mou práci stěžejní: matky samoživitelky, nehrazení výživného na nezaopatřené dítě, probíhající exekuční řízení, čerpání dávek ze systému státní sociální pomoci a hmotné nouze.

Při výběru vhodných komunikačních partnerů jsem oslovila sociální pracovníci z Prachatické farní charity, která mi doporučila své klientky, které se nacházejí v sociální situaci matek samoživitelek. Tyto ženy mě pak odkázaly na své expartnery. Tento vzorek jsem následně doplnila oslovením komunikačních partnerů z mého blízkého okolí.

Získaný soubor čítal čtrnáct potenciálních komunikačních partnerů. Šest oslovených respondentů mi odmítli rozhovor poskytnout z obavy nemoci COVID-19. Konečný celkový výzkumný soubor tvoří osm komunikačních partnerů. Jedná se o šest matek samoživitelek a dva otce, kteří nehradí výživné na své nezaopatřené dítě.

V rámci svého výzkumu jsem respektovala základní etické zásady, jako je respektování názorové plurality a lidské důstojnosti, transparentnost a nepoškozování komunikačních partnerů. Jména komunikačních partnerů a pohlaví dětí jsem změnila z důvodu ochrany jejich identity a zachování anonymity pro zpracování výstupu k bakalářské práci dle etického kodexu výzkumníka. Pro komunikační partnery jsem použila zkratky KP1 - KP8 kvůli přehlednosti. Rozhovory byly prováděny jak se ženami, tak s muži viz tab. 3.

Tabulka 3 Stručný popis komunikačních partnerů

	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8
věk	45	33	42	20	27	21	26	49
pohlaví	Ž	Ž	Ž	Ž	M	Ž	Ž	M
počet dětí	3	1	2	1	3	1	7	2
výživné/Σ v Kč	3 000	2 000	2 000	1 000	3 800	1 000	7 500	5 000
zaměstnání	NE	ANO	ANO	NE	NE	NE	NE	ANO
vzdělání	SOU	VŠ	SŠ	ZŠ	SOU	ZŠ	ZŠ	SOU

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

KP1 Anna

Anně je 45 let, žije v nájemném bytě se svými 3 dětmi ve věku 15, 13 a 8 let. Celkové měsíční výživné, které jí bývalý manžel nehradí již dva roky, má stanovené v celkové výši 3 000 Kč. Je vyučená jako dámská krejčová. V současné době je nezaměstnaná, ale zaměstnání si intenzivně hledá. Čerpá dávky v hmotné nouzi a dávky ze státní sociální podpory. Využívá materiální podporu od Prachatické farní charity. Dluhy a exekuce nemá.

KP2 Bára

Bára je zaměstnaná ve veřejné správě a její 33 let. Vzdělání má ukončené titulem Bc. S otcem svého dítěte nežila ve společné domácnosti ani jeden rok a kontakt spolu neudrží. Synovi jsou 3 roky. Výživné ve výši 2 000 Kč dostávala po rozchodu s partnerem pravidelně, ale v současnosti již rok jí není hrazeno vůbec. Čerpá ze státní sociální podpory přídavek na dítě.

KP3 Soňa

Soně je 42 let má ukončené středoškolské vzdělání a je zaměstnaná v soukromém sektoru. Žije sama v bytě se svými 2 syny ve věku 14 a 16 let. Dluh, který má její bývalý manžel za nehrzení výživného, je ve výši 80 000 Kč. Výše měsíčního výživného je 2 000 Kč. Splácí půjčku na byt. Ze státní sociální podpory čerpá přídavky na děti.

KP4 Petra

Petra má základní vzdělání, nikdy nepracovala. Je svobodná a je jí 20 let. Žije se svým osmiměsíčním synem u své matky. Komunikuje se sociální pracovnící z Prachatické farní charity, která jí pomáhá s vyřizováním podkladů pro úřady. Momentálně čerpá ze státní sociální podpory rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Výše výživného je 1 000 Kč. Materiální podporu využívá přes potravinové sbírky. S otcem dítěte je v kontaktu, finanční podporu od něj ale nemá.

KP5 Michal

Michalovi je 27 let. Je vyučený jako pekař, evidovaný na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, čerpá podporu v hmotné nouzi. Z předešlého manželství má 2 děti ve

věku, 7 a 5 roky. Se současnou partnerkou má osmi 8měsíčního syna, ke které dojíždí do jejího bydliště. Výši výživného na děti má stanovené 3 800 Kč. Celkový dluh za nehrzení výživného neuvedl. Výživné nehradí na žádné dítě. Má exekuce a zamítnutou insolvenční.

KP6 Zuzana

Zuzaně je 21 let. Má 2letou dceru. Je nezaměstnaná a s otcem dítěte není v kontaktu. Výživné jí nehradí. Žije v azylovém domě. Čerpá peněžité dávky ze státní sociální podpory a dávky hmotné nouze. Není ani v kontaktu se svou rodinou. Její otec je alkoholik. Za doby, co s ním sdílela domácnost, jí zůstaly velké dluhy, kdy na sebe má vedeno mnoho exekucí. Střední odbornou školu nedokončila. Využívá poradenské služby u neziskové organizace. Výživné na dceru má stanovené ve výši 1 000 Kč.

KP7 Klára

Kláře je 26 let. Žije v nájemním bytě 2+1. O sociální bydlení v České Krumlově žádala několikrát bez úspěchu. Bez vzdělání. Má 7 dětí ve věku 7, 6, 5, 4, 3 a roční dvojčata. Není rozvedená se svým manželem a doufá, že se jeho vztah k rodině změní a vyřeší problémy s alkoholem. V současné době za nimi dochází, ale trvale s nimi nežije. Soudně určené výživné na všechny děti má ve výši 7 500 Kč. Manžel jí dluží na výživném už 54 tis. Kč. Finanční podporu čerpá v hmotné nouzi, rodičovský příspěvek a přídavky na děti. Materiální zajištění rodiny řeší přes neziskové organizace, pomoc od obce a známých. Jsou na ni evidovány mnohé exekuce.

KP8 Josef

Josefovi je 49 let. Je osoba samostatně výdělečně činná, pracuje v lese a bydlí v rodinném domku. S manželkou, se kterou má 2 syny ve věku 16 a 14 let, se rozešel před 5 roky. Dohodu o výši výživného měli s manželkou uzavřenou ústně, hradil pravidelně ve výši 15 000 Kč. Před dvěma roky se dostal do finančních potíží a není schopen posílat vůbec žádné peníze. Má několik exekucí a návrh na zpeněžení majetku. Soudně určené výživné má na syny ve výši 5 000 Kč.

Setkání probíhalo v předem domluveném termínu v přirozeném prostředí u komunikačních partnerů. Rozhovor začínal představením mé osoby a seznámením komunikačních partnerů s tématem bakalářské práce. Dále jsem požádala o svolení si

rozhovor nahrávat na diktafon a o podepsání informovaného souhlasu. Srozuměla a ubezpečila jsem komunikační partnery, že uvedená data budou využita a zveřejněna jen pro účely bakalářské práce. Samozřejmostí bylo sdělení, že jejich identita bude zachována v anonymitě.

Komunikační partnerům jsem pokládala stejnou strukturu otázek (viz příloha 1). V průběhu rozhovoru jsem kladla doplňující otázky pro zjištění porozumění a pochopení problematiky. Při pokládání základních otázek jsem vnímala zpočátku ostych. Citlivost téma byl znát na komunikačních partnerech, ale v průběhu rozhovoru opadl. Časová náročnost rozhovorů vycházela individuálně u každého komunikačního partnera různě. V časovém okně od jedné hodiny do dvou hodin. U komunikační partnerky (KP4) byl náhodou při mém příchodu na domluvený rozhovor přítomen i otec dítěte. Požádala jsem o poskytnutí rozhovoru, souhlasil i bez předešlé domluvy.

Data z rozhovorů v podobě audiozáznamu byla převedena do textového záznamu v doslovné transkripci.

Zjištěná data, která mi vyšla z uskutečněných rozhovorů s komunikačními partnery. Z odpovědí, které se opakovaly, jsem stanovila tři kategorie s jednotlivými podkategoriemi k objasnění hlavní výzkumné otázky. Následující kategorie vzešly z hledání obecných vzorců a porovnávání podobných charakteristik v rozhovorech:

Kategorie:

1. Dostupné nástroje vymáhání:

- a) exekuce
- b) trestní oznámení
- c) odebrání řidičského průkazu

2. Životní úroveň:

- a) mimořádné výdaje
- b) bydlení
- c) stravování
- d) zaměstnání

Nabízená pomoc:

- a) neziskové organizace

- b) rodina
- c) dávky hmotné nouze
- d) dávky SSP

Zálohované výživné:

- a) pozitiva
- b) negativa
- c) dostupnost
- d) ÚP ČR

K praktickému zpracování dat jsem použila počítačový program MAXQDA 2020. Tabulkové výstupy s daty jsou řazeny a uspořádány podle jednotlivých kategorií a podkategorií z důvodu srozumitelnosti a přehlednosti. Vyjádření komunikačních partnerů jsou označeny křížkem.

6 Výsledky

6.1 Dopady vymáhání výživného na sociální život

Tabulka 4 Dostupné nástroje vymáhání

Nástroje vymáhání	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8
Exekuce/výkon rozhodnutí	x	x	x	x	0	x	x	0
Trestní oznámení	0	0	0	0	0	0	x	0
Návrh na odebrání řidičského průkazu	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

Komunikační partneři uvedli ve shodě (viz tab. 4), že pro nezaplacené výživné volí nástroj vymáhání exekuci prostřednictvím soudního exekutora, kdy komunikace s ním není jednoduchá a plnění exekuce není dostatečná, jak potvrzuje KP1: *„Exekutorovi se hrozně strašně těžko dovoláte. Prostě naposled mi exekutor sdělil, že nic nemá. Tak nemůže exekuci provést. No a on má ten malý důchod, tak to je taky špatně. Pořád je to dokola a peníze žádný.“* K tomu se přidává KP2, který tento nástroj vymáhání hodnotí neefektivně z důvodu nemožnosti postihu příjmu neplatiče, které vidí v celém systému vymáhání pohledávek. KP2 říká: *„Bývalý pracuje tady u jedné firmy. Ví se, že majitel jim píše minimální mzdu, ale skutečný příjem je o hodně větší. No a u soudu tvrdil, že nemá žádný peníze.“*

Soudní výkon rozhodnutí nevyužívá ani jeden komunikační partner. Rozhodnutí, jaký nástroj vymáhání použít, vychází z partnerského vztahu, který mají mezi sebou po rozluce. Shodují se, že spolu nevychází a není vůle se domluvit, což potvrzuje i KP3: *„Já jsem měla nejdřív strach. Pořád jsem si říkala, že přeci nedám na otce svých dětí trestní oznámení, že ho zavřou a že ta zloba bude pak ještě větší, než byla z jeho strany. Ale prostě to pak už nešlo. Jako dva tisíce jsou prostě pro mě peníze. Takže jsem dala nakonec návrh na exekuci. Má exekuci.“*

Proti KP5 a KP8 je vedeno exekuční řízení. Reakce z jejich strany na dostupné nástroje vymáhání je, že v nich neshledávají účelnost či motivaci k úhradě dluhu, jak říká KP8: *„Ale třeba, ať si podá ten papír na vzetí řidičáku, ale jako jak pak budu jezdit do práce exekutor mi sebral, už všechno. Tak, když nebudu mít ani práci, tak to je konečná. A co ona stejně nic nedostane, když sem měl peníze, tak nemůže říct, sem se fakt snažil je*

klukům dát.“ Stejného názoru jsou i oprávnění. KP3 uvádí: „*Vůbec do teď nevidím ani korunu. Živnost mu sociálka vzala, protože neplatil sociální a o kšefty přišel. Asi nějaký příjem má na chlast, ale vše na černo. Je samá exekuce a dluhy u všech, co ho znají. Řidičák mu vzali za chlast. Prostě nemám šanci, aby mi něco na kluky dal.*“

KP5 a KP8 se shodují v názoru, že by rádi přivítali oporu v období, kdy jsou v platební neschopnosti, čímž nemyslí nabízenou pomoc např. ve formě oddlužení, kdy splnění podmínek je pro ně problematické a toto období vidí jako přežívání. Chtěli by podporu, která by jim pomohla se vzchopit. Tyto nástroje vymáhání chápou jako prohlubování jejich pádu ve společnosti, jak uvedli v rozhovorech.

Trestní oznámení na neplatiče všichni komunikační partneři neshledávají jako efektivní nástroj vymáhání kromě KP7, která zvolila tento nástroj vymáhání z důvodu možnosti práce pro odsouzeného ve výkonu trestu, uvádí: „*Podala jsem na manžela trestní oznámení, udala ho na policajtech. Řidičák teď nemá.*“

Návrh na odebrání řidičského průkazu, ani jeden komunikační partner nevyužil. Tuto variantu vůbec neshledávají jako účelnou, jak je patrné z tab. 1. Z rozhovorů vyplynulo, že změnu v platební morálce od tohoto nástroje vůbec neočekávají. Z výzkumného vzorku vychází celková shoda u komunikačních partnerů u efektivnosti nástrojů vymáhání, že jsou pro ně nedostačující při takto nastavených podmínkách a pozitivní přínos nevidí ani pro jednu ze stran.

6.2 Životní úroveň

Tabulka 5 Životní úroveň

Životní úroveň	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8
Mimořádné výdaje	x	0	0	x	x	x	x	x
Bydlení	x	0	x	x	x	x	x	x
Stravování	x	0	0	x	x	x	x	0
Zaměstnání	0	x	x	0	0	0	0	x

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

Výdaje domácnosti, které nejvíce zatěžují rodinný rozpočet, jak vyplývá u KP1, KP3, KP4, KP5, KP6, KP7 i KP8, jsou spojeny s náklady na bydlení. Nesnáze spatřují

v nízkých příjmech a akutní nouzi, jak potvrzuje i KP6: „*No, když malé byl, rok tak se od nás odstěhoval. Zůstala jsem sama v podnájmu jen s rodičkem.*“ Podobnou situaci řešila i KP4: „*Jako mamka byla hodně našťvaná, že jsem jako zůstala sama s dítětem. Přestěhovala jsem se k ní. Nemůžu jako bydlet sama. Prostě bych na to neměla peníze. Kauce a tak. Myslela jsem si, že mi třeba bejvalej bude dávat nějaký peníze. Jenže, to on jen tak povídal a nic.*“ Z uvedeného výzkumného vzorku pouze KP3 má bydlení, které je zatížené hypotékou. Ostatní komunikační partneři žijí v nájemném bydlení. Bez pomoci státních transferů či sociálních služeb nejsou schopni sami zaplatit výdaje na bydlení. V akutní životní situaci pomoc nalézají v sociálních službách. KP6 uvádí: „*Přišla jsem sem před dvěma měsíci. Takže jsem tu krátce. Zvykám si, ale jsem strašně ráda, že jsem se dostala do azylového domu. Jako tady můžu být maximálně rok. A co pak. Z toho co mám, si neumím představit, že našetřím na nějakou kauci na byt. Zatím jsem tu krátce, mám na to ještě ten rok.*“

Z vlastních zdrojů nejsou schopni použít finanční prostředky na mimořádný výdaj KP1, KP4, KP5, KP6, KP7 i KP8. Mít peněžní rezervu, kterou by si naspořili z poskytnutých dávek, je pro ně nepředstavitelné. Tento výdaj představuje druhý v pořadí nejvíce zatěžující náklad domácnosti, což potvrzuje i KP1: „*Minulý měsíc se mi rozbil sporák, šla jsem na hmotku, zda by mi nemohli nějak pomoc. No a paní mi řekla, že na nový sporák mi peníze nedají. Možná bych dostala na dvě plotýnky jako vařič. Chápete, já mám tři děti a ona mi řekne, že mi stačí na vaření dvě plotýnky bez trouby. Chtělo se mi brečet. Peníze mi nedali.*“ Nedoplatky, které musí uhradit za vyúčtované služby či náhlé výdaje, např. za dezinfekční prostředky nebo ochranné prostředky nejsou schopni uhradit v rámci rodinného rozpočtu. KP5 uvádí: „*Potřeboval jsem jednou na doplatek na elektriku 9 000 Kč, obvolal jsem úplně všechno, co šlo, ale nikde mi nepůjčili.*“

Výdaje na stravu KP1, KP4, KP5, KP6 a KP7 řadí na třetí místo výdajů nejvíce zatěžujících rodinný rozpočet viz tab. 2. Uvedli, že vždy to bylo o počítání peněz, ale v současné době, jak potvrzují, je to horší, než kdy předtím. Myslí tím současnou situaci s distanční výukou, která přináší vyšší výdaje na zajištění celodenní stravy. „*Dostávám zatím každý týden potraviny z charity. Tak mám z čeho vařit. To mi hodně pomáhá. I když se snažím na jídle šetřit, tak prostě jíst musíme.*“ (KP1)

Rozdílnost, která je mezi komunikačními partnery patrná v tab. 2, vychází z jejich postavení ve společnosti. KP2, KP3 a KP8 jsou zaměstnaní a nemají s úhradou za

mimořádné výdaje a stravu potíže oproti KP1, KP4, KP5, KP6 a KP7, kteří nejsou zaměstnaní a čerpají dávky ze státní sociální podpory a hmotné nouze.

Rodiny s dětmi, ve kterých dítě plní povinnou školní docházku, KP1, KP3, KP5, KP8, neudávali výdaje spojené s technologií pro distanční výuku za mimořádný výdaj. Z rozhovorů vyplynulo, že většina dětí vlastní mobilní zařízení a to vnímají za dostatečné k výuce. Problémy s distanční výukou vidí v časové náročnosti a neschopnost simulovat školu. „Škola je no. Já tomu moc nerozumím. Tak je to na nich. S holkou se fakt snažím, abychom to nějak zvládli, ale co Vám budu říkat, je toho hodně. Vůbec tomu nerozumím. A doma máme teď úplně jiný režim. Když děti chodily do školy, tak to pro mě bylo lepší“ (KP1). S tím se shoduje i KP8: „Když jsou kluci u mě, tak to víte, já jim s tím moc nepomůžu. Dyť to je pravěk, co sem byl ve škole.“

6.3 Nabízená pomoc

Tabulka 6 Nabízená pomoc

Nabízená pomoc	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8
NO	x	0	0	x	0	x	x	0
Rodina, přátelé	0	0	0	x	x	0	x	0
Dávky hmotné nouzi	x	0	0	0	x	x	x	0
Dávky SSP	x	x	x	x	0	x	x	0

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

Pro využívání materiální a občanské pomoci příkládají KP1, KP4, KP6 a KP7 důležitost v pomoci neziskovým organizacím. KP4 uvádí: „Z charity v Prachaticích mi dávaly plýny pro syna, jenže teď už nemají jeho číslo, takže je musím kupovat. To je blbý, ale už zase nemusím kupovat Sunar. Syn už jí normálně kaše a tak.“ Psychickou podporu mají u sociálních pracovníků, když si neví rady s vyřizováním dávek či jiných občanských záležitostí. Považují si a chválí osobním přístupem. KP6: „Zvykám si, ale jsem strašně ráda, že jsem se sem dostala. Se vším mi pomáhají. Neměla jsem pro malou vůbec tedy skoro nic. Jsou tu strašně hodní, na nás.“ Pomoc od rodiny a přátel využívají jen KP4, KP5 a KP7. Ve většině případů příčiny vycházejí z narušených vztahů, které s rodinou mají. Zajímavé je, že výzkumný vzorek se shodl, že než podporu od rodiny mají oporu v přátelích a lidí v blízkém okolí. KP5 k tomu dodává: „Byl jsem zoufalej, hrozili mi, že mě odštípnou, pak tedy hodně dobrej kamarád fakt hodně dobrej kamarád si vzal půjčku

na sebe. A teďka mu to splácím. Mě nikdo nepůjčí.“ Smýšlení, které mají o materiální nutnosti věci je, že nejsou pro ně podstatné v současné spotřební době a tyto záležitosti odsouvají do pozadí. Nejvíce je trápí zaopatření základních výdajů pro domácnost, jak je uvedeno v předešlé tab. 3. „Já nekupuji oblečení ani žádný jiný věci. Prostě na to nemám, že jo? Neutrácím za žádný zbytečnosti. Nekupuju to. Oblečení na děti nějaké mám a pak mi třeba dají kamarádky. Já nejsem nějak náročná. Jsem za to fakt ráda. Tak to neřeším, že jo. Je jasný, že kdybych měla peníze tak bych chtěla, aby děti měly hezký věci. Ale já je nemám. Tak to neřeším. Je to zbytečný.“ (KP7)

Nepojistné sociální dávky drží komunikační partnery, kteří nejsou zaměstnaní, na hranici možného přežití. Přídavek na dítě pobírá KP1, KP2, KP3, KP4, KP6 a KP7, který pro ně znamená základní pokrytí potřeb pro své děti, ale částka, kterou dostávají, stěží pokryje náklady spojené s výdaji ve vzdělávacích zařízeních. „Já Vám ukážu složenký. No když vezmete, že mám rodičák 13 600 Kč, doplatek na bydlení 5 600 Kč, na živobytí 3 860 Kč. Nejhorší je to od toho 25tého do 15tého, než dostanu další dávky. To je prostě peklo. Žijeme ze dne na den. Do školky jako chodí jen tři, to je 1 500 Kč za měsíc. Nemůžou chodit všichni. Já prostě nemám na obědy pro všechny. Školkovně platit nemusím, když jsem na hmotce, ale jídlo jo a za byt a elektriku dám 11 500 Kč. Takže mi toho moc nezbyde“ (KP7). KP2 a KP3 jsou zaměstnané a shodují se, že i ony by uvítaly zvýšení této dávky, i když čerpají zvýšenou výměru. „No to je taky vtipný, jsem na hraně se svými příjmy. Mám nárok jen na přídavky. Jinak na příspěvek na bydlení né. Ale když všechno zaplatím, tak mi toho fakt moc nezůstane.“ (KP3)

Z rozhovorů vyplynulo, že KP1, KP5, KP6 a KP7 bez možnosti čerpání doplatku na bydlení by nebyli schopni mít samostatné domácnosti, které vnímají pro zachování autonomie své rodiny jako nepostradatelné. „To víte, že mě štve, že nemůžu prostě dětem koupit, co by chtěly, ale jsou hodný, ví to, že na to prostě nemám.“ (KP1) „Mám zkušenost s azylákem. Hrozný, tak jako jsou tam dražší byty, než mám tady. Oni Vám mají pomoci, ani náhodou. Je tam tedy hezký bydlení, každý má svou kuchyňku. Ty podmínky nechci, nešla bych do toho znovu.“ (KP7)

KP1, KP7 uvedli, že problémy vidí při žádosti o mimořádnou okamžitou pomoc, kdy svou sociální situaci vnímají jako velmi akutní, ale přesto jim dávka nebyla přiznána. „No oni Vám nic nedají, jako potřebovala jsem pračku. A jako nejlevnější pračka stojí

6 tisíc a pani mi řekla, že mi dají 3 500 Kč. No za to to nekoupím a hlavně si nemám, kde půjčit. Nikdo mi nepůjčí, mám exekuce.“ (KP7)

6.4 Náhradní výživné

Tabulka 7 Náhradní výživné

Náhradní výživné	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5	KP 6	KP 7	KP 8
Pozitiva	x	x	x	x	0	x	x	0
Negativa	x	x	0	x	x	x	x	x
Východiska	x	x	x	x	x	x	x	x
ÚP ČR	0	x	x	0	0	0	0	x

Zdroj: vlastní výzkum, 2021

Sociální dávku náhradní výživné shledávají všichni komunikační partneři kromě KP5 a KP8 jako pozitivní. V této dávce vidí pravidelnost příjmu, pomoc a možnost plánovat dlouhodobější výdaje domácnosti. Je to výhoda, která jim přinese odstranění starostí s vyřizováním dluhu. *„To bude malý, ani ne dva roky, když požádám. Ale zase kdyby ta možnost byla. Byly by to peníze navíc, které teď nemám.“ (KP6).* Naproti tomu KP5 a KP8 se k této dávce staví skepticky, vnímají ji jako další krok k oddálení jejich problému s placením výživného. Nevidí v tom pomoc, ale spíše politické gesto. Vnímají to jako další exekuci a nekonečný koloběh exekucí, které jim jen posouvá problémy dál do budoucnosti. Nemyslí si, že je to řešení. *„No tak to je dobrý. Vemte si, že mám už jedny alimenty, které musím platit. Takhle jsem si to nějak rozdělil a podělil, abych mohl něco poslat. Takže sice dva roky to za mne někdo bude platit a pak mi to napálí i s těma náklady exekutora a to se ví, že než zaplatím jeho, tak nemám šanci to uplatit.“ (KP5)*

Při položení otázky na dobu výplaty náhradního výživného po dobu dvou let se komunikační partneři se shodují, kromě KP3, KP5, KP8, že tato lhůta je nedostatečná, příliš krátká a neřeší budoucnost. Je to jen vykrytí určitého časového úseku. *„Tak jako jo. Ale na dva roky. To je strašně málo. Co budu dělat pak. To bude malýmu, ani ne tři roky, když požádám“ (KP4).* KP3 jako jediná nevidí nevýhodu v časovém omezení sociální dávky. Vychází ze skutečnosti, že za dva roky bude mít doma soběstačné jedince, kdy výživné nebude představovat jejich hlavní zdroj příjmu.

Přínos dávky náhradního výživného vnímají ve shodě komunikační partneři v dočasném východisku s neplacením a vyřešením vymahatelnosti dluhů. Ale změnu nevidí v pozitivním vlivu na zlepšení své finanční situaci. Do současnosti bez ní také dokázaly přežít, jak uvádějí v rozhovorech. Nemyslí si, že by se jim výrazně vylepšila životní úroveň, ale tuto pomoc vítají. Při změně jejich životní úrovně by spíše přivítali podporu přímo mířenou na jejich konkrétní sociální nutnost, kdy ze životního minima rodiny nejsou schopni vyjít. Podporu by více přivítali v dostupném bydlení a uplatnitelnosti na trhu práce, kdyby jim to usnadnilo překlenout nepříznivé období, ve kterém se nacházejí. Budoucnost vidí v osamostatnění dětí a jejich nezávislosti získáním zaměstnání. „*No to je jako taky tak. Na dva roky. Hm a co potom. No jako děcka už nejsou zase tak malé a kdybych sehnala práci, tak by to bylo taky všechno lepší*“ (KP1). KP5 a KP8 nevěří, že se systém změní a jim se podaří uplatnit a vyřešit své závazky. „*Nejsem na sebe pyšnej. Samozřejmě, že jsem si všechno představoval jinak v životě. A ono to nebylo vždycky špatný. Jen prostě mám teď... no horší období, ale práce je a já pracovat chci. To víte, že chci, aby se kluci měli dobře. Ale další exekuce no nevidím to jako pomoc tedy pro nikoho z nás.*“ (KP8)

Všichni komunikační partneři bez KP5 a KP8 uvedli, že nabízenou pomoc využijí a nárok na náhradní výživné uplatní. „*Kdybych měla těch 7 500 Kč, co mám přiklepnutý alimenty, tak by mi na jídlo zbylo o tydle peníze víc. No a to by bylo super. Děti by mohly do školky tam by měly jídlo a mně by to taky pomohlo. Jsem s nima 24 hodin 7 dní v kuse. Jako, už to taky nedávám. Jsem nevyspalá, unavená, mám toho fakt dost.*“ (KP7). Pro komunikační partneři KP5 a KP8 tato otázka znamená v současné době pokračování probíhající exekuce.

7 Diskuze

Cílem bakalářské práce bylo zjistit od komunikačních partnerů, jak vnímají zavedení nové nepojistné sociální dávky náhradního výživného určené právě pro nízkopříjmové rodiny v důsledku výpadku finančních prostředků souvisejících s neuhrazením výživného na nezaopatřené dítě. Dále jsem zjišťovala efektivitu, potřebnost a využitelnost předkládané pomoci pro tuto cílovou skupinu. S tím souvisí i porovnávání účelnosti takto předpokládané pomoci ze strany státu při výplatě a následnému uplatnění vymahatelnosti vyplaceného náhradního výživného oproti stávajícím nástrojům vymahatelnosti. Problematika zálohovaného výživného byla zkoumána prostřednictvím následujících výzkumných otázek.

Díličí výzkumná otázka: Jaká jsou pozitiva či negativa návrhu zákona zálohované výživné na nezaopatřené dítě? (v současné době nepojistná sociální dávka náhradní výživné).

Z výzkumu vyplynulo, že pozitivní pohled na dávku je shledáván v pravidelném příjmu pro rodinu, což vyvolává pocit jistoty a bezpečí nemuset řešit vzniklé dluhy. Nabízená pomoc není jen hmotnou záležitostí spojenou s plánováním výdajů domácnosti, ale i psychologickou ve smyslu, že na tuto problematiku již nejsou matky samoživitelky samy. Mít finanční prostředky navíc a tím i pokrýt základní výdaje spojené s potřeby nezaopatřeného dítěte se stává pro rodinu bonusem. Ale toto východisko se nyní nalézá i v systému z nepojistných sociálních dávek.

Tato nová dávka nepřináší řešení nízkého příjmu v rodině ani náhradu financování společenského života rodin. Kodymová et al. (2009) uvádí, že matky samoživitelky jsou více ohroženy rizikem chudoby právě z důvodů znevýhodněného sociálního statusu spojeného s bydlením, zaměstnáním a společenskou neúčastí v běžném životě. Tím se potvrzuje, že neuhrazení výživného není ten hlavní důvod, který citelně ovlivňuje sociální podmínky nezaopatřeného dítěte v rodině. Tyto rodiny tento příjem vítají, ale není to směr, který jim nesnáze vyřeší, ale pouze zmírní. Tímto avizovaný přínos zákona č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platném znění, pro rodiny, které jsou ohrožené chudobou zapříčiněné neplnění vyživovací povinností ze strany z jednoho rodiče, ztrácí na významu. Jejich potíže vznikají úplně z jiných

důvodů, než je nezaplacené výživné. To potvrzují i komunikační partneři ve výzkumném zjištění. Jejich největší potíže pramení ze zabezpečení chodu domácnosti spojené s provozními výdaji. Kuchařová (© 2020) vymezuje důležitost individuální podpory rodinám. Rodinná politika musí být především zaměřená na ochranu nezaopatřeného dítěte, která musí respektovat sounáležitost, spravedlnost a nestrannost vůči jednotlivým skupinám ve společnosti. Musí vymezit individuální potřebou každé rodiny a tím nastavit ochranu ze strany státu, kdy je potřeba jednotlivé rodiny chránit před nepříznivými vlivy. Z důvodu výše uvedených lze chápat novou sociální dávku jen jako doplňkové řešení. Nedostatek této dávky se potvrdil také u komunikačních partnerů v lhůtě, po kterou má být tato dávka vyplácena, a to je po dobu dvou let. Do budoucnosti tak ztrácí toto řešení význam. Dlouho očekávaná pomoc je krátkodobého charakteru, kdy nepříznivá sociální situace se posouvá v čase a je to spíše prozatímní řešení aktuální nouze. To potvrzuje i Mareš (1999) svým tvrzením, že tyto rodiny žijí v latentní chudobě, kdy bez pomoci poskytnuté ve formě dávek státní sociální podpory nejsou schopny fungovat bez toho, aniž by se propadly pod hranici chudoby. Závislost na transferech je drží nad touto hranicí chudoby.

Z analýzy výzkumných dat vyplývá, že avizovaná pomoc ze strany státu přijetím zákona č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platném znění, má být podporou pro rodiny ohrožené chudobou a to z důvodu neplnění vyživovací povinnosti ze strany jednoho z rodičů. Přijatý zákon potvrzuje, že tato podmínka nebyla naplněna. Nárok na dávku nebude mít jen tato cílová skupina, jak je uvedeno v zákoně, ale okruh oprávněných žadatelů bude rozšířen i na ty, co do této cílové skupiny nespádají. Přitom v návrhu zákona o náhradním výživném byla deklarována podmínka pro oprávněného žadatele, že příjem nesmí přesáhnout průměrnou mzdu v národním hospodářství. Podmínka pro čerpání dávky takto nebyla naplněna, tím nedochází k zamezení, aby tato dávka opravdu směřovala jen k rodinám, které díky nízkému příjmu jsou ohroženy chudobou. Z čehož plyne, že tato dávka nebude testovaná a žádost může podat každá oprávněná osoba, která splňuje podmínky nároku.

Bauer (© 2020) vyjádřil nesouhlas se zavedením náhradního výživného. Podle něj tuto problematiku již řeší jiné dávky ze systému nepojistných sociálních dávek. Navrhoval, aby stávající dávky byly řešeny efektivněji a účelněji, než tomu bylo doposud.

2. Jaká náročnost doložení rozhodných skutečností vyplývá pro žadatelku či žadatel z navrhovaného zákona pro splnění zákonných podmínek?

Z výzkumu vyplývá, že komunikačním partnerům nebude dělat žádný problém zajistit si zákonem stanovené podmínky pro splnění nároku pro náhradní výživné. Hlavní podmínka je probíhající exekuční řízení. Z rozhovorů se potvrdilo, že všichni oprávnění potenciální žadatelé mají ošetřeno výživné probíhající exekucí. Exekuce je nejpoužívanější nástroj pro uplatnění pohledávek, jak se potvrdilo ve výzkumu. Oproti ostatním nástrojům vymáhání jako je trestní oznámení či odebrání řidičského průkazu shledávají komunikační partneři exekuci jako nejúčelnější řešení pro získání dluhu.

Důvody neplnění exekuce vyplývají z nemajetnosti povinného. To vychází i z údajů exekutorské komory, která je úspěšná ve vymáhání těchto neuhrazených pohledávek jen ve 20 % podaných návrhů za rok 2017 (Sněmovní tisk 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném, © 2021). Špatná vymahatelnost dluhů potvrzuje i zpracovaná analýza aktuálních otázek výživného Ministerstvem spravedlnosti (© 2021), která shledává nastavené nástroje vymáhání za nedostačující. Trestní postih u neplatičů, kteří opakovaně neplní uložené sankce, považuje za neúčelné. To potvrzuje i Marešová (2015), která uvádí, že použitý nástroj vymáhání trestním oznámením nevede k úspěchu uspokojení dluhu. Viníci, kteří doposud nemají zodpovědnost a návyky k plnění, nebudou ani v budoucnu na tom nic měnit, proto je tento prostředek pro ně nevhodný.

Problematiku efektivnosti vymahatelnosti dluhů z neuhrazení výživného vidí Ministerstvo spravedlnosti (© 2021) v budoucnosti nastavení takových opatření, která budou činit změny cílené na společenský systém spočívající v neformálním nastavení spolupráce mezi rodiči a institucemi. Preferují souhrnná opatření, tzv. postupy při aplikaci Cochemské praxe, která vedou ke smíru mezi rodiči, kdy na prvním místě je blaho dítěte. Paloncyová a kol. (2020) uvádí, že problematika dluhu nespočívá vždy v nemajetnosti, ale v neschopnosti se domluvit mezi sebou. Vztah rodičů se rozpadl a oni nejsou schopni ani kvůli dítěti najít společnou shodu pro zajištění jeho potřeb. To potvrzují komunikační partneři, kteří se svými bývalými partnery nemají dobré vztahy.

V zákoně č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platném znění, je podmínkou pro splnění nároku bydliště na území České republiky. Tato podmínka se

odkazuje na plnění nároku z dávek hmotné nouze a i státní sociální podpory. Prakticky jsou schopni komunikační partneři si zabezpečit sociální dávky náhradního výživného přes Úřad práce České republiky. Mají možnost využít poradenství přes ÚP ČR či neziskové organizace. Potvrdili, že tyto služby využívají a znají je. Neinformovanost tedy není překážkou k podání žádosti.

3. Jaká bude efektivita nákladů na výplatu, administrativu a vymáhání dávky v rámci Úřadu práce České republiky ve srovnání s poskytnutím sociální dávky orientovanou na výživu pro sociálně potřebné dítě?

Odpověď na tuto dílčí výzkumnou otázku jsem našla ve statistických údajích z roku 2017 zpracovaných Ministerstvem spravedlivosti na základě požadavku Ministerstvem práce a sociálních věcí k návrhu zákona o zálohovaném výživném. Ve sněmovním tisku 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném, která byla přílohou k návrhu zákona o zálohovaném výživném, se uvádí: „*S ohledem na nedostupnost podrobnějších údajů je pro další odhady tedy počítáno s odhadovaným počtem 24 000 žádostí o zálohované výživné za rok (v průměrné výši 2 532 Kč), na které jsou napočítány náklady na dávku a její administrativní zajištění.*“

Tabulka 8 Výdaje na dávku zálohované výživné za rok 2020

Výdaje na dávku zálohované výživné za rok 2020	
Odhad počtů žádostí (24 000)	Odhad návratnosti z vymáhání 10%
861 310 000	86 131 000

Zdroj: Sněmovní tisk 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném, vlastní zpracování 2021

Tabulka 9 Provozní náklady MPSV za rok 2020

Výdaje na zajištění provozu za rok 2020	
Počet služebních míst	Administrativní náklady (Kč)
149	111 005 000

Zdroj dat: Sněmovní tisk 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném, vlastní zpracování 2021

Tabulka 10 Měsíční náklady MPSV za rok 2020

Měsíční náklady MPSV spojené s výplatou náhradního výživného	
Náklady v počtu na jedno pracovní místo	Odhadovaná návratnost vymáhání (10%)
62 083	300

Zdroj: Sněmovní tisk 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném, vlastní zpracování 2021

Z dat uvedených v tab. 10 vyplývá, že na zřízení jednoho pracovního místa pro agendu náhradního výživného na ÚP ČR bude administrativní nákladovost činit 62 083 Kč měsíčně. Průměrná měsíční výše vyplaceného náhradního výživného na dítě se bude pohybovat ve výši 2 532 Kč. Odhadovaná návratnost je předpokládána ve výši 10 % na jednu vyplacenou žádost, což činí cca 300 Kč z jedné vyplacené měsíční dávky. Lze usuzovat, že do této částky nejsou zahrnuty sankce za poskytnutou službu ze strany státu. To potvrzuje i zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), v platném znění, že návratnost vyplacené dávky nepokryje ani základní administrativní agendu. Už nyní je vidět, že tato dávka bude velice finančně náročná a vyplacené dávky budou představovat nemalé částky, které zatíží státní rozpočet.

Předpokládané náklady spojené s agendou vyplácení náhradního výživného budou představovat v prvním roce částku ve výši cca 111 mil. Kč. Výdaje spojené s vyplacením nepojistné sociální dávky náhradního výživného se odhadují na cca 861 mil. Kč ze státního rozpočtu. Celkové náklady v prvním roce při avizovaném počtu 24 000 žádostí představují necelou 1 mld. Kč a počítá se s 10% návratností poskytnuté dávky. Sankce spojená s výplatou dávky nyní není legislativně ukotvená (Zákon č. 588/2020 Sb.). Metodika pro přihlášení pohledávky do exekučního řízení prozatím není dostupná. Stát také nemá ošetřenou nákladovost vymáhání vyplacené dávky, kdy by

měl povinný povinnost uhradit poměrnou část nákladů spojenou s výplatou dávky. Exekutorská komora má úspěšnost vymáhání pohledávek za neuhrazené výživné ve výši 20 %. Již teď je zřejmé, že stát nebude mít lepší postavení při vymáhání tohoto dluhu než Exekutorská komora. Ministerstvo spravedlnosti v současnosti nenavrholo legislativní změnu, která by představila lepší a efektivnější nástroje vymáhání. Nárůst počtu odsouzených za zanedbání povinné výživy za poslední dva roky se zvýšil o 25,3 %, jak uvádí Ministerstvo spravedlnosti (© 2021). V roce 2019 to bylo 9 088 osob, v roce 2017 to bylo 7 253 osob. Lze předpokládat, že když se takto zvýšil počet odsouzených osob za nehrazení výživného, navýší se i počty žádostí o dávku náhradní výživné.

Z výzkumného vzorku vyšlo, že průměrné neuhrazené výživné na jedno dítě je cca 1 200 Kč měsíčně. Nákladovost na vytvoření jednoho nového pracovního místa na ÚP ČR je ve výši 62 083 měsíčně. Takto nákladná výplata dávky mohla být legislativně lépe ošetřena vzhledem k odhadované výši návratnosti. Například u mého výzkumného vzorku by byla návratnost v částce 120 Kč z měsíční vyplacené dávky.

Dokud se nezmění systém vymáhání pohledávek a nebude nastaven účelnější nástroj vymáhání Ministerstvem spravedlnosti, tak tato dávka se přidá k dalším exekučním řízením. Jak z výzkumného vzorku vyplývá, je nemožné uspokojit stávající nedobytné pohledávky.

8 Závěr

V rámci své bakalářské práce jsem se zaměřila na problematiku náhradního výživného, konkrétně na příčiny nízkého příjmu u matek samoživitelek v důsledku neuhrazení výživného na nezaopatřené dítě. Sledovala jsem, jaký sociální dopad má na domácnost těchto rodin. Sociální dávka náhradního výživného, jak byla předkládána v zákonné podobě a následně přijata, byla avizována jako pomoc a ochrana ke zmírnění propadu těchto rodin na hranici chudoby. Zajímalo mě, zda výzkumný vzorek, v mém případě pouze matky samoživitelky, potvrdí představu zákonodárců v této pomoci.

Výzkum jsem založila na kvalitativním výzkumu, a to na metodě sběru dat a polostrukturovaného rozhovoru vedeným s osmi komunikačními partnery. Výzkum probíhal na přelomu roku 2020/2021.

Získaná data mi nastínily několik nejvíce zatěžujících faktorů pro rodiny matek samoživitelek jak z ekonomického, tak i sociálního hlediska. Porovnávala jsem představy informantů o stanoveném nezaplaceném výživném s nahraditelností sociální dávky náhradním výživným. Dále jsem se věnovala otázkám vymahatelnosti výživného, efektivnosti předkládané analýzy a využitelnosti těchto nástrojů. Zajímal mě postoj komunikačních partnerů k řešení této otázky. V neposlední řadě jsem chtěla zjistit naděje vkládané do sociální dávky pro tuto cílovou skupinu.

Z analýzy výzkumné části vyplývá, že avizovaná pomoc pro matky samoživitelky nebyla naplněna, nároková dávka není určena jen pro avizované žadatele s nízkými příjmy, ale žádost mohou podat všechny domácnosti, které nemusí dokládat rozhodný příjem rodiny, protože se nejedná o testovanou dávku. Rozdílnost ve výši výživného staví tyto rodiny do pozice nerovnoměrné státní pomoci z hlediska plynoucí z jejich příjmů. Matky samoživitelky spatřují jako výhodu této dávky v pravidelnosti výplaty. Ale nemyslí si, že tento příjem jim vylepší životní podmínky s nezaopatřeným dítětem. Původ problému spatřují v nezaměstnanosti, vysokých nákladech na bydlení a neschopnosti platit alimony ze strany druhého rodiče. Nevýhodu dávky vidí v době plnění, která je nastavena na dva roky. Jedná se tak o krátkodobé řešení jejich sociální situace bez naděje do budoucnosti. Přínos dávky je pro ně v emociální rovině, kdy nemusí řešit neplacení výživného se systémem (exekutory) či bývalými partnery, kde ke shodě nedochází.

Nástroje vymáhání nejsou dostatečně účelné k nápomoci řešení sociální situace těchto rodin. Ve všech případech nemajetnost povinného rodiče znamená nemožnost získat úhradu pohledávky. Převzetí této odpovědnosti znamená pro stát, že takto vyplacené dávky se zařadí do nedobytných pohledávek. Nákladovost a návratnost takto vynaložených prostředků státu jsou neefektivní. Odhad návratnosti je predikován ve výši pouhých deseti procent pro státní kasu. To je ještě méně, než uvádí ve svých statistikách vymáhání nezaplaceného výživného exekutorská komora (20 %). Celkové náklady budou ročně představovat cca jednu miliardu korun a více pro státní rozpočet a vytvoření 149 nových pracovních míst na Úřadu práce České republiky.

Možnost výplaty takto nastavené pomoci by mohla být ošetřena v jednorázové dávce mířené přímo k těmto cílovým skupinám, které při žádosti o dávky z nepojistných sociálních dávek dokládají rozhodný příjem rodiny a je z něho patrné, že se pohybují na hranici chudoby. Čerpání náhradního výživného v časovém omezení pro potřebnost nezaopatřeného dítěte by se mohla nabízet ve výplatě odstupňované podle věku dítěte a při stávající administrativní agendě.

Ve výplatě nové nepojistné sociální dávky náhradní výživné i přes negativní stránky, které se potvrdily ve zvoleném výzkumném vzorku čítající matky samoživitelky, lze shledávat přínos v otevření diskuze k této problematice. Avizovaná pomoc, kterou budou moci matky samoživitelky čerpat od 1. července 2021, odkryje odpovědi na mé otázky, které jsem si kladla v této práci. Budoucí zjištění, která vzniknou v praxi při čerpání náhradního výživného, by mohla navazovat na výsledky této bakalářské práce, která může být inspirací pro pracovníky, kteří se podílejí na přípravě a realizaci předkládaných návrhů pro tuto cílovou skupinu.

9 Seznam použitých zdrojů

1. BAUER, J., © 2020. *Náhradní výživné Další sociální dávka* [online]. Praha: OUR MEDIA a.s. [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Bauer-ODS-Nahradni-vyzivne-Dalsi-socialni-davka-629854>
2. BURIÁNEK, J., 2008. *Sociologie*. Praha: Fortuna. 144 s. ISBN 978-80-7373-028-4.
3. ČESKÁ TELEVIZE, © 2019. *Nejen řidičák. Neplatičům alimentů začnou úřady asi zabavovat i pilotní či zbrojní průkazy* [online]. Praha: ČT. [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2793365-nejen-ridicak-neplaticum-limentu-zacnou-urady-asi-zabavovat-i-pilotni-ci-zbrojni>
4. ČSÚ, © 2019. *Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel>
5. ČSÚ, © 2013. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online]. Praha: ČSÚ [cit. 2021-02-16.] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307
6. DUDOVÁ, R., © 2016. *Postavení sólo rodičů v ČR. Koncepce a realizace sociální a rodinné politiky v ČR se zaměřením na péči o seniory i o děti* [online]. Praha: Alternativa 50+ [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/14204996-Postaveni-solo-rodicu-v-cr.html>
7. DUNOVSKÝ, J. et al., 1999. *Sociální pediatrie vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing, s. 92-93. ISBN 80-7169-254-9.
8. DISMAN, M., 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 8024601397.
9. Gesetz zur Sicherung des Unterhalts von Kindern alleinstehender Mütter und Väter durch Unterhaltsvorschüsse oder -ausfallleistungen (Unterhaltsvorschussgesetz), © 2021 [online]. Bonn: Bundesamt für Justiz. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: http://www.gesetze-im-internet.de/uhvorschg/_1.html
10. HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum základní metody a aplikace*. Praha: Portal. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
11. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

12. HÖHNE S., © 2020. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. [cit. 2021-03-03]. s. 41. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
13. JUSTICE. FR, © 2021. *Pensions alimentaires Intermédiation financière des pensions alimentaires* [online] [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.justice.fr/actu/pension-alimentaire-intermediation-financiere>
14. KREBS, V., 2009. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. Praha: VÚPSV. v. v. i. s. 178. ISBN 978-807416-044-8.
15. KREBS, V. a kol., 2007. *Sociální politika*. Praha: ASPI. 348 s. ISBN 8073572761.
16. KLUB SVOBODNÝCH MATEK, © 2021. *Podpořit rodiče samoživitele a jejich děti* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.klubsvobodnychmatek.cz/kontakty-klubu-svobodnych-matek>
17. KODYMOVÁ, P., et. al., 2009. Sociální práce v praxi. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ J. *Sociální práce s osamocenými rodiči*. Praha: Portál. s. 43-50. ISBN 8073678187.
18. KUCHAROVÁ V., BARVÍKOVÁ J., HÖHNE S., NEŠPOROVÁ O., PALONCYOVÁ J., VIDOVIČOVÁ L., © 2020. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
19. MAREŠ, P., 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
20. MAREŠOVÁ, A., *Pojem kriminální recidiva nemá zpravidla vždy stejný obsah*. In: *Trestní právo 2/2015*. Praha: Wolters Kluwer. s. 20-22. ISBN 1211-2860.
21. MATOUŠEK, O. a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
22. Ministerstvo spravedlnosti, © 2020. *Analýza aktuálních otázek výživného* [online]. Praha: MS ČR [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/724488/Anal%C3%BDza_V%C3%BD%C5%B Eivn%C3%A9ho.pdf/93c70207-570a-4e7c-886a-0f7d208cc6fb
23. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkum*. Praha: Grada Publishing. 332 s. ISBN: 80-247-1362-4.

24. MPSV © 2014. *Návrh věcného záměru zákona o zálohovaném výživném* [online]. Praha: ÚV ČR [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9RNHCF4L>
25. MPSV, © 2020. *Tisková zpráva* [online]. Praha: MPSV [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/16_12_2020_TZ_Prelomova_pomoc_pro_deti_solo_rodicu_Senat_schvalil_nahradni_vyživne+.pdf/cca293b6-429f-cf24-f098-eac2b576653a
26. MPSV, © 2020. *Informace ke koronaviru* [online]. Praha: MPSV [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/informace-ke-koronaviru>
27. MPSV, © 2021. *Tisková zpráva* [online]. Praha: MPSV [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/21_12_2020_TZ_Zvyseni_prispevku_na_dite.pdf/
28. NOVÁ, H., 1995. *Vyživovací povinnost, praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.
29. PALONCYOVÁ J., © 2020. *Zpráva o rodině 2020* [online] Praha: VÚPSV, v. v. i. [cit. 2021-03-03]. str. 194. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
30. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY, © 2020, *Sněmovní tisk 898/0 VI. n. z. o náhradním výživném*. Praha: PSP ČR. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=898&CT1=0>
31. PRÁVNÍ PROSTOR, © 2019. *Dohody rodičů – soudem schválené a mimosoudní* [online]. Moravská Ostrava: Právní prostor. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/dohody-rodicu-soudem-schvalene-a-mimosoudni>
32. PROKOP, D., 2020. *Slepé skvrny: O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host. 280 s. ISBN 8075772563.
33. ROGALEWICZOVA R., 2015. *Cochemská praxe v České republice*. In: ROGALEWICZOVA R., CIRBUSOVÁ M. (eds). *Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodní ochranu dětí*. Brno: Tribun EU, s. 5-12. ISBN 978-80-263-0999-4

34. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí č. 54/2001, 2001. In: Sbíрка zákonů a mezinárodních smluv České republiky, částka 21, s. 78. ISSN 1211-1244.
35. SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. 170 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
36. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Sdružení Podané ruce. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
37. STROUHALOVÁ, V., 2016. Uplatnění dětských práv v praxi z pohledu státního zástupce. In: Hanuš, D., Mičínová, I., Průšová, L. (eds). *Aktuální otázky rodinné politiky a praxe VI RODIČOVSTVÍ – UPLATNĚNÍ PRÁV V PRAXI*. Plzeň: Domus, s. 13-26. ISBN 978-80-906370-1-6.
38. ŠŤASTNÁ, A., © 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích 2009* [online]. Praha: ÚPSV v.v.i. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_296.pdf
39. TOMEŠ, I., 2001, *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub. 262 s. ISBN 80-86484-00-9.
40. ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VĚCI A RODINY, © 2020. *Náhradné výživné* [online]. Bratislava: ÚPSVR [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.upsvr.gov.sk/socialneveciarodina/nahradnevyzivne.html?page_id=964367
41. VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV, © 2014. *Výživné* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Vyzivne.pdf>
42. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, © 2018. *Programové prohlášení vlády* [online]. Praha: Vláda ČR [cit. 2020-02-16.]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programoveprohlaseni/programoveprohlasenivlady165960/#Socialni_politika_a_zamestnanost
43. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, © 2020. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/2020/06/24/zprava-o-rodine-2020/>

44. Zákon č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem, 1948. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*, částka 23, str. 492-494. ISSN 109.704/IIIa 1939.
45. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, 1963. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 383-427. ISSN 1211-1244.
46. Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, 1991. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 93, s. 2300-2301. ISSN 1211-1244.
47. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, 1993. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 22. ISSN 1211-1244.
48. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, 1995. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 31, s. 1634-1652. ISSN 1211-1244.
49. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, 2001. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, s. 3043-3044. ISSN 1211-1244.
50. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.
51. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimum, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1300-1304. ISSN 1211-1244.
52. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1305-1328. ISSN 1211-1244.
53. Zákon č. 201/2008 Sb., o náhradním výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006, 2008. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, částka 82, s. 1707-1709. ISSN 1211-1244.
54. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 398. ISSN 1211-1244.
55. Zákon č. 329/2011, Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 115, s. 3970-3994. ISSN 1211-1244.
56. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026-1076. ISSN 1211-1244.

57. Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), 2020. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 240, s. 6702-6711. ISSN 1211-1244.

10 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1 Otázky polostrukturovaného rozhovoru

Příloha 1 Otázky polostrukturovaného rozhovoru

1. Jaká je vaše současná životní situace?
2. Jaké jsou vaše výdaje na domácnost? Stačí vám peníze, které máte?
 - a) Kolik peněz potřebujete navíc, abyste již nemusel/a řešit finanční situaci, ve které jste?
 - b) Jak řešíte nedostatek peněz?
5. Kdybyste mohla něco změnit, jaký by byl váš osobní návrh, který by vám pomohl ve vaší situaci?
7. Dostáváte pravidelně alimenty, pokud ano, v jaké výši?
8. Co si myslíte o současném systému řešení dluhů?
 - a) Pomáhá vám?
9. Slyšela jste o zálohovaném výživném?
 - a) Využijete tuto možnost pomoci?
 - b) Co si myslíte o časovém omezení dávky náhradní výživné?
 - c) Myslíte si, že je to možnost řešení vašeho problému s dluhem?
10. Na koho se obracíte, když potřebujete pomoc?
11. Obrátila jste se někdy na úřady s žádostí o pomoc?
(přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí, mimořádnou okamžitou pomoc)

11 Seznam zkratk

MPSV	Ministerstvo práce a sociální věci
NO	Neziskové organizace
NSD	Nepojistné sociální dávky
SSP	Státní sociální podpora
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
ČSÚ	Český statistický úřad